

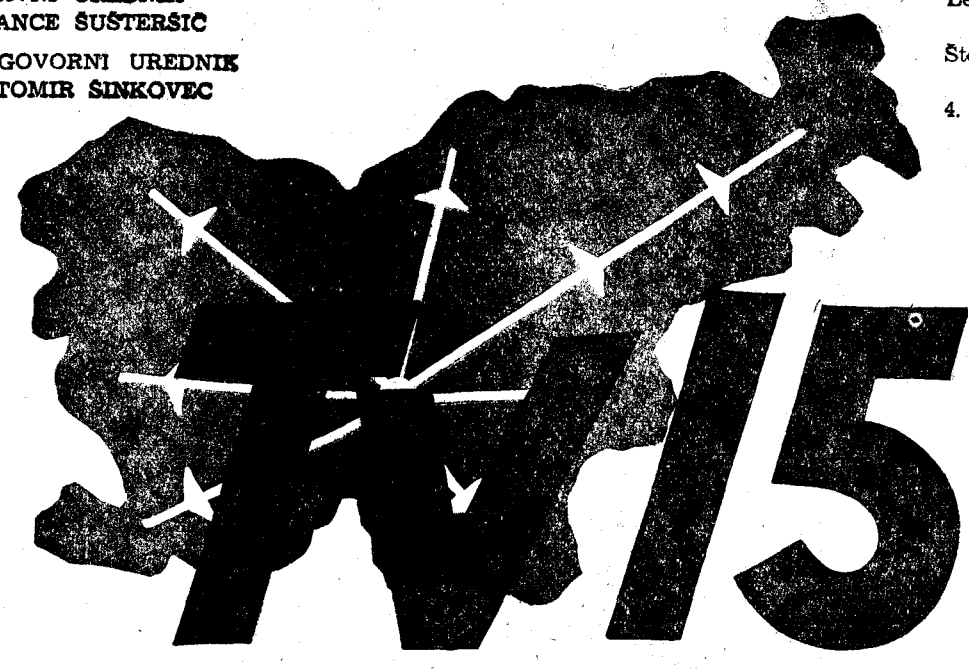
**Bivša člana
sovjetske vojne misije
pri Vrhovnem štabu na
obisku v Sloveniji**

Bivša člana sovjetske vojne misije pri Vrhovnem štabu NOV in POJ, generalmajor Semjon Lotocki in generalmajor Anatolij Gorškov, ki sta na Visu prisostvovala 20-letnici prihoda Vrhovnega štaba na ta otok, sta 30. julija prišla na obisk v Slovenijo. Med vožnjo iz Opatijskega jezera sta si ogledala Postojnsko jamo. Ob prihodu v Ljubljano so ju pozdravili Janko Rudolf, predsednik, in Stane Bizjak, sekretar ZZZB NOV Slovenije, Majda Gaspari, članica Izvršnega sveta Skupštine SRS in generalpodpolkovnik Dušan Svára. Le-ti so ostali z njima tudi na večerji, ki jo je njima na čast priredilo predsedstvo ZZZB NOV Slovenije.

V petek sta se gosta v spremstvu Janka Rudolfa odpeljala v Velenje, a po ogledu tega mesta skozi Rogaško Slatino in Kumrovec do Zagreba. Obiskala bosta tudi nekatere kraje v Bosni in Hercegovini.

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUŠTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CRATOMIR SINKOVEC

Leto II
Štev. 32
4. VIII. 1964

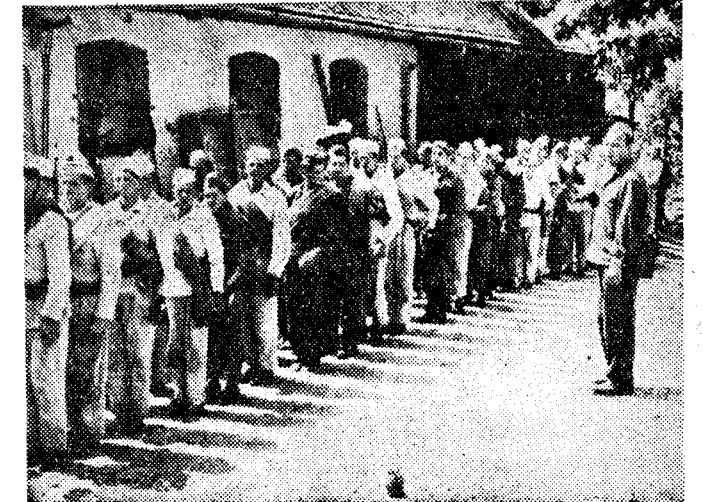
GLASILO ZVEZE ZDRUŽENI BORCEV NOV SLOVENIJE

Predvojaška vzgoja v Lipici nad Škofjo Loko

Preko sto mladih fantov preživlja 14-dnevno vojaško življenje v prijetnem smrekovem gozdu v Lipici pri Škofji Loki. Pod vodstvom svojih komandirjev se v dopoldanskih in popoldanskih urah vadijo in učijo najrazličnejših vojaških veščin. Tisti, ki so tod novinci, so še malce nerodni in nespretni. Toda kmalu, že po nekaj dneh, se zživijo v svojevrstno življenje, ki ga doslej niso poznali. Prvici prijeti za puško in stražiti na stražarskem mestu, to je pač nekaj, česar ne doživijo vsak dan. Njihov korak v »stroju« ni tak, kot si želijo komandirji, toda čez leto dni, ko bodo oblekli prave vojaške suknje, bodo fantje spretnjeji, telesno krepkejši.

Življenje mladincev pa ne poteka zgolj po vojaško. Po učenju, v prostem času, igrajo nogomet, odbojko, šah ter berejo različno literaturo. Ob sončnem vremenu pa se prepuščajo valovom Sore, ki jih osvežijo in jim dajo novih moči za naslednji dan.

Vsekakor je življenje mladincev predvojaške vzgoje pestro in zanimivo. Posebno zanimivo je za tiste v drugem letniku, ki imajo v programu »pokretno« taborjenje. Zadnje tovrstno

taborjenje je bilo zelo dobro pripravljeno. Po svojih taktičnih nalozah so preganjali sovražnika po hribovitih predelih škofjeloške okolice. Mimogrede so si ogledali in obiskali kraje, znane iz naše narodnoosvobodilne borbe. Domačini so jih sprejeli kot nekdanje borce in jim pod svojimi strehi nudili gostoljubje. Tako so borci-mladinci prehodili lepo število kilometrov in po ogledu Dražgoš, Čepulj, Lajš, Mohorja in drugih vasic prišli zapet v svoj tabor. V Dražgošah so poslušali pripovedovanje domačina o znani dražgoški bitki. To je bil zapet nepozaben doživljaj, ki se ga bodo vedno spominjali.

Za marsikoga je življenje v taboru v Lipici koristno z vojaškega, predvsem pa s stališča vsakdanjega življenja. Mladinec, ki je doma s hribov, je v družbi svojih vrstnikov videl in spoznal, da delavci in mestni fantje marsikaj več vedo od njega. Zanj je to življenje pogled v svet, ki se drugače razvija od tistega v odročnih krajih. Izmenjava mnenj in pogledov na življenje v tako pisani množici mladih je za vsakogar svojevrstna življenjska šola. Ako še povemo, da so jim ob prostih dnevih govorili predavatelji občinskega komiteja, lahko spoznamo, da je njihov program vsestranske vzgoje res bogat. Marsikdo je prvič slišal o občinskem proračunu, o delitvi bruto dohodka in podobnih družbenih zadevah, predavanja s političnimi temami pa so mu dala mnogo misliti.

Tu, v taboru v Lipici, se mladinci pripravljajo na življenje, ki je pred njimi. Njihovo bivanje je prežeto z vzgojo mladega rodu v duhu naše slavne preteklosti, v duhu naše revolucije.

VLADO ROZMAN

Zvišanje invalidskih prejemkov

V zvezi z zvišanjem cen kmetijskih pridelkov, električne energije in premoga, kakor tudi v zvezi s povečanjem osebnih dohodkov zaposlenih so bili zvišani tudi invalidski prejemki vseh invalidskih upravičencev, ki imajo pravico do splošnega invalidskega dodatka, ter dodatka za nego in pomoč po tuji osebi, zvišani so tudi otroški dodatki tistim, ki le-te prejemaajo skupno z invalidskimi prejemki.

Dodatek za nego in pomoč, ki ga prejemaajo invalidi I. skupine in tudi posamezni invalidi II. skupine se je od dosedanjih

12.000 din zvišal na 13.500 din. Tudi splošni invalidski dodatek se je zvišal mesečno za 1.500 din. Toda poleg tega zvišanja bodo invalidi-samohranilci I. do IV. skupine prejeli v prihodnje po 4.000 din in ne samo po 3.000 din dodatka za samohranilce. To zvišanje za 1.000 din se nanaša tudi na invalide I. do IV. skupine, ki zaradi aktivne tuberkuloze dobivajo zvišan invalidski dodatek. Tako se bo od 1. avgusta dalje zvišal dodatek invalidom samohranilcem za 2.500 din mesečno.

Tudi osebnim vojaškim vojnim invalidom, ki so na prekvaklifikaciji, se njihova vzdrževalnina zviša za 1.500 din.

Kakor aktivnim delavcem in uslužbencem, tako se otroški dodatek zviša tudi tistim nezaposlenim vojaškim vojnim invalidom, ki ta dodatek prejemaajo skupno z invalidnino.

Zvišanja splošnega invalidskega dodatka bo deležnih 78.000 prejemnikov tega dodatka. Mimo tega bo 1.500 invalidov samohranilcev od I. do IV. skupine ter 3.700 družinskih invalidskih upravičencev samohranilcev prejelo še po 1.000 din zvišani dodatek, ker se sami preživljajo. Okoli 10.000 otrok padlih borcev bo prejelo za 1.500 din zvišani posebni invalidski dodatek, a določeno število le-teh bo prejelo še zvišan dodatek, ker ga doslej zaradi omejitve niso mogli prejemat. Najvišji invalidski dodatek in to za invalide od I. do IV. skupine bo sedaj znašal 18.500

din, za invalide ostalih skupin 13.000 din, a za družinske invalidske upravičence 17.500 din. Povprečje invalidskega dodatka, ki je v letu 1963 znašalo 10.358 se je sedaj dvignilo na 11.858 din.

Miloš Ledinek

V sredo, 29. julija, so se Mariborčani za vedno poslovili od Miloša Ledineka, direktorja časopisnega podjetja »Mariborski tisk«, ki ga je smrt ugrabila iz njihove srede še razmeroma mladega, saj ni bil dopolnil niti 59 let.

Ime Miloša Ledineka je slovenski javnosti dobro znano, saj je vse svoje moči posvetil družbeno političnemu delu. Vojnja ga je bila zatekla v Razboju ob Vrbasu, kjer je služboval kot učitelj. Narodnoosvobodilne vojne se je udeležil v 53. diviziji. Po osvoboditvi se je vrnil v domovino, kjer je postal načelnik oddelka za prosveto mariborskega okrožja, leta 1947 pa inšpektor v ministrstvu za prosveto. Potem je bil imenovan za referenta kadrovske uprave CK ZKS, leta 1950 pa za pomočnika ministra za prosveto. V nadaljnjih letih je zavzemal važne položaje v ljudskih odborih in komitejih ZKS okrajev Maribor in Murska Sobota. Od leta 1959 je bil tudi član CK ZKS. Zadnja leta je posvečal največ svojega časa razvoju mariborske grafične industrije. Umrl je sredi dela in daljnosežnih načrtov.

Množica, ki ga je spremljala na zadnji poti, se je poslovila od njega s čutom globoke za-hvale.

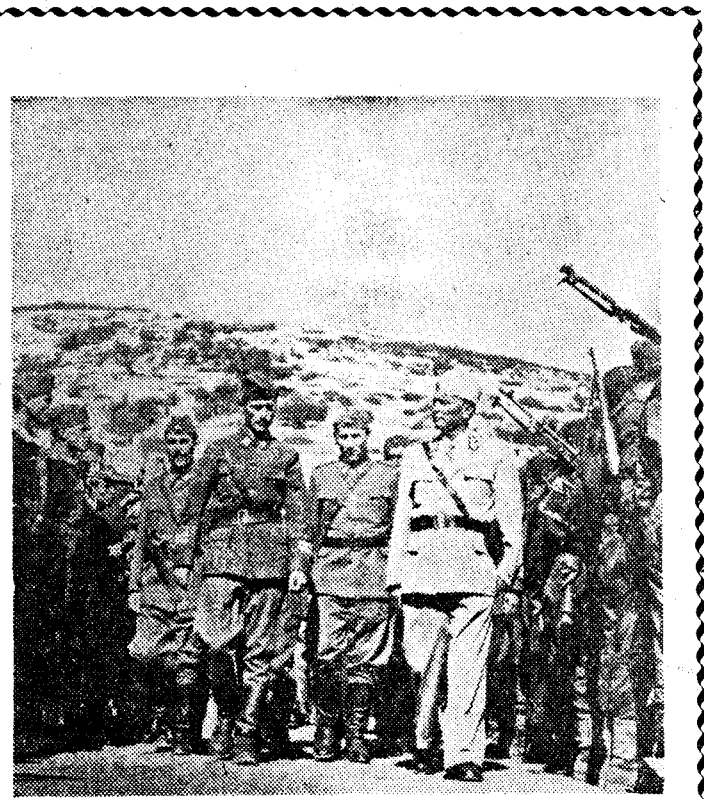
Cene – dohodki – cene

Podražitev kmetijskih pridelkov, elektr. energije in premoga ter temu sledede usklajevanje prejemkov, bodisi samo z navsetovanim zvišanjem za 1500 dinarjev ali z večjim zvišanjem prejemkov delavcem in uslužbencem z nižjimi prejemki – vse to je sprožilo nevarno veržno reakcijo splošnega porasta cen, ki jo bo le težko zavreti. Toda kar je težko, ni nemogoče. In to načelo naj bi obveljalo v tem primeru.

Ni ravno lahko na konkretnih primerih prikazati upravičenost ali neupravičenost pojavnosti, ki ogroža vrednost naših prejemkov. Če pa bi že pri upravičenih podražitvah doleteli višino odstotka zvišanja cen, bi vse kakor težje razmetili upravičene od neupravičenih podražitev. Zvišanje prejemkov – odobreno in navsetovano – bo v mnogih primerih, toda ne povsod, terjalo tudi zvišanje sredstev. — In prav ob tem se pojavlja vprašanje, kako z dvigom osebnega dohodka uskladiti sedanje zvišanje cen, oziroma kako se temu zvišanju sploh izogniti ter tako omejiti in zavreti veržno reakcijo splošnega dvigovanja cen proizvodov in uslugam.

- To so vprašanja, o katerih danes povsod razpravljajo, to so vprašanja, ki vzbujajo bojazen, da se bo sprico vsega tega naš življenjski standard znižal namesto zvišal. Kajti kaj nam koristijo zvišani prejemki, če se življenjski stroški zvišujejo še bolj od prejemkov? In o teh vprašanjih razpravljajo tudi borci in je v marsikaterem primeru rešitev odvisna tudi od njih.

V mnogih delovnih organizacijah so na odočilnih mestih v organih delavskega upravljanja, močno zastopani tudi borci, ki naj na teh mestih zastavijo vas svoj vpliv, vse svoje sposobnosti, da ne pride v delovnih organizacijah do neupravičenega dvigovanja cen.

Poleti 1. 1944 na Visu: Maršal Tito pregleduje borbene enote I. dalmatinske brigade. Prav na tem mestu stoji spomenik, ki so ga odkrili 27. julija letos

NA SPOMENIKU NA VISU JE ZAPISANO

»Tujega nočemo, svojega ne damo!«

Številne proslave preteklega tedna na otoku Visu so potekale v znamenju 20. obletnice prihoda Centralnega komiteja Komunistične partije Jugoslavije, Nacionalnega komiteja osvoboditve Jugoslavije, Vrhovnega štaba in tovariša Tita na Vis. Prebivalstvo otoka Visa je skupaj s predsednikom Josipom Brozom-Titom in najvišjimi jugoslovanskimi državnimi, partijskimi in vojaškimi osebnostmi nadvse slovesno proslavilo pomembno obletnico dogodkov iz NOB, ko smo postavljali temelje nove države.

27. julija letos so na otoku Visu organizirali slavnostno prireditve v počastitev pomembne obletnice. Ob tej priložnosti je govoril sekretar CK ZK Hrvatske Vladimir Bakarić, ki je med drugim povedal:

»Tu smo se zbrali danes, na dan vstaje ljudstva Hrvatske in dan vstaje ljudstva Bosne in Hercegovine, da bi tudi mi obudili

spomin na velike dni v zgodovini otoka Visa in na izredno važno obdobje v razvoju narodnoosvobodilne boja in socialistične revolucije, dvajsetletnico, odkar so prišli na Vis in se tu mudili tovariši Tito in vodilni organi tega boja in revolucije.«

Ze zgodaj zjutraj so častne salve z »Galebom« naznanile viške-

mu prebivalstvu prihod predsednika republike. Tovariš Tito se je s spremstvom vkrcal na hitri torpedni čoln, ki ga je pripeljal do obale. Prebivalstvo Visa je predsednika republike navdušeno pozdravljalo, ko se je napotil proti spomeniku in majhnemu, slavnostnemu odru od njem. Tu so ga pričakali mnogi družbeno-

(NADALJEVANJE NA 3. STR.)

OBČANOVA BELEŽNICA

Bržkone se večina bralcev naše rubrike zdaj prav prijetno namaka kje ob morski obali in si krajša čas z različnimi zabavami. Dopust je pač treba preživeti kar najprijetneje. Saj smo si ga vendar zaslužili po letu dni dela.

No, in kot vsi državljanji, sem odšel tudi jaz na dopust, a zaradi tega za našo rubriko ni zmanjkalo gradiva. Tudi na dopustu sem lahko dobil marsikaj za naš okvirček, saj se dogajajo včasih tako nerazumljive reči, da greš zares težko mimo njih...

Pa naj vam zapišem to, kar sem doživel in o čemer sem se prepirjal na lastne oči...

Dopust preživljam v Istri. Pravzaprav v majhnem mestecu nekoli-kanj oddaljenem od Poreča — v Vrsarju.

Te mestece se ukvarja predvsem s turizmom, ki se je tod močno razmahnil: mimo tega imajo majhno tovarnico in še obrat kmetijskega posestva, ki ima sicer svoj sedež v Poreču.

In prav o tem obratu našega kmetijstva sem želel napisati teh nekaj vrstic.

Slučajno poznanstvo z nekim domačinom, ki je sicer delavec na tem kmetijskem obratu poreškega posestva, mi je odprlo povsem nova »obzorja« o delu na nekaterih naših kmetijskih posevstvih. Če

si še nisem bil doslej povsem na jasnem, zakaj naša preskrba s kmetijskimi pridelki in sadjem tako močno sepa, če si še doslej nisem bil na jasnem, zakaj so cene tako visoke, pa naj je letina še tako bogata ali pa pridelek poberega susa in toča, sem se lahko to pot sam prepričal.

— Pridite z menoj in videli boste, kaj se dela na našem posestvu... mi je dejal in me povabil na ogled.

Sla sva. Dober kilometer je oddaljeno to posestvo od Vrsarja.

Če to ni kriminal!

Ze ko sva naredila prve korake po zemljišču, ki sodi pod obdelovalno območje tega obrata, sem lahko opazil na poldrugem hektarju posajeno in s skoraj meter visokim plevelem zaraščeno rebo.

— Tega ne bo nihče letos pobral! — mi je dejal sobesednik. Gremo naprej.

— Popeljal vas bom v naš breskov nasad! Videli boste! In res... Lep breskov nasad, velik kak hektar. Morda tudi več. Letina je bila rekordna. Na vsaki breskvi je bilo gotovo od dvajset

do trideset kilogramov čudovito lepih breskev, prav gotovo izzvozne kakovosti! Nisem se mogel nagledati.

— Tudi to ne bo pobrano — mi je rekel sopotnik. — Nima kdo, ali pa se ne zanimajo za to. Tu bo zgnilo kake štiri vagonne tega lepega sadja! Skoda!

Potem pa mi je še rekel:

— Da ne boste mislili, da lahko mi delavci odnesemo kak kilogram breskev! Kje pa!

Drevesca so se šibila od plodu. Na tleh je gnilo sadje, ki ga mi, denimo v Ljubljani, plačujemo na trgu po močno zabeleženih cenah. Kakšna škoda... Ostal sem brez besed. Ko pa sem znanca vprašal, zakaj ne poberejo tega in prodajo ljudem v turističnih krajih, ki so sadja željni, a ga dostikrat ne morejo dobiti (če ga za dobe, ga morajo presneto drago plačati!), je zgolj skomignil z rameni.

Mi je pa povedal še tole:

— Da ne boste mislili, da je le z breskvami tako. Letos smo samo na našem obratu zmetali na gnojišče pet vagonov starega krompirja, ker ga pač niso hoteli pravočasno prodati za 25 dinarjev za kilogram, marveč so zahtevali zanj 27 dinarjev za kg. Krompir je bil tolikanj časa vskladiščen, da je zgnil, takojč na ugodnejšo ceno...

Ne vem pravzaprav, kaj naj bi rekel. Razmišljam še danes o tem in bojim se, da je takih kmetijskih obratov in morebiti tudi posestev v naši ljubi domovini še precej... V eno pa sem prepričan: Če to ni kriminal, potem tudi jaz nisem spodaj podpisani

IZTOK AUSEC

Zdravstveno stanje borcev NOV

V mariborskem okraju so v letih 1961 do 1964 zdravstveno pregledali 1439 udeležencev NOB. Ker pa so bili nekateri borci NOV pregledani tudi po dvakrat ali celo še večkrat, je bilo dejansko vseh tovrstnih zdravniških pregledov 2345. Da je bilo toliko zdravniških pregledov v zvezi z zdravstvenim stanjem borcev NOV, gre predvsem zasluga temu, da v mariborskem okraju deluje sedem komisij za sistematizirane preglede borcev NOV; tri v Mariboru, medtem ko po ena komisija v Slovenjem Gradcu, Ravnah na Koroškem, Ptuj in v Murski Soboti.

Podatki, ki so jih zbrale imenovane komisije v posameznih krajih, kažejo, da je zdravstveno stanje borcev NOV v mariborskem okraju precej zaskrbljujote kot pa razveseljivo, zlasti zato, ker posamezni borci NOV bolujejo za več boleznimi hkrati. Večina obolenj izvira kot posledica

naporov v vojni, koncentracijskih taborišč, zaporov itd. Največ udeležencev NOV boluje na srcu in na ožilju, od pregledanih 22 odstotkov. Med njimi je največ starih borcev NOV, ki poleg tega bolujejo še za sklerozo ožilja, imajo zvišani krvni pritisk itd. Tudi živčnih obolenj je precej, saj odpade na tovrstne bolezni kar 18 odstotkov pregledanih tovarišev. Največ obolenj gre na račun psihonevrotikov. Komisije za sistematizirane preglede borcev NOV so ugotovile, da so bili v veliki večini kot vzroki za tovrstna obolenja primeri neurejenih stanovanjskih in družinskih razmer, slabo materialno stanje, neurejeni pogoji dela in podobni razlogi.

V nadaljnjo skupino je treba šteti bolezni z revmatičnimi obolenji. Za temi boleznimi prav tako boluje 18 odstotkov pregledanih udeležencev NOV, za obolenji prebavil, zlasti želodca in dvanajsternika 16, medtem ko za ledvičnih obolenj 13 odst. Med temi boleznimi je največ tistih tovarišev, ki bolujejo za kroničnim bronhitisom, za naduho in za pljučno tuberkulozo.

Iz skupnih podatkov sedmih komisij za zdravstvene preglede borcev NOV je med drugim ugotovljeno, da od 1439 zdravstveno pregledanih udeležencev NOV 87 odstotkov borcev boluje za različnimi kroničnimi boleznimi in je zaradi tega take tovariši toliko težje zdravit.

Zbrani podatki sicer ne dajo popolne slike o zdravstvenem stanju vseh borcev NOV v mariborskem okraju, ker je vprašanje, če so bili vsi zdravniško pregledani. Obstaja namreč splošna predpostavka, da posamezni borci zaradi različnih razlogov še vedno niso prišli do zdravniškega pregleda. Tako je bilo n. pr. najmanj borcev pregledanih iz Haloz, Pohorja, Kozjaka in iz drugih oddaljenih in višinskih predelov.

Po splošnem mnenju naj bi bila za to kriva posamezna občinska združenja in krajevne organizacije ZB NOV, ki so doslej imele nepopolno evidenco o zdravstvenem stanju članov ZB na svojih območjih, kar pa ni prav. Pri vsem tem je med drugim treba upoštevati tudi to, da je današnja povprečna starost borcev NOV v mariborskem okraju okrog 50 let.

D. MIKLAVEC

VELIK PRAZNIK BRATSKÉ MAKEDONJE

V nedeljo je Makedonija slavila dvajsetletnico prvega zasedanja Antifašističnega sobranja narodne osvoboditve Makedonije (ASNOM) in 61-letnico ilindenske vstaje. Na slovesnem zasedanju so se zbrali vsi zbori sobranja in glavni odbor Socialistične zveze Makedonije. V Skopju so v nedeljo slovesno odprli tudi sejem blaga za široko potrošnjo. Proslave znamenitih zgodovinskih dogodkov so bile po vsej Makedoniji.

ZAHVALA

Kot člana ZVVI jeseniške občine se zahvaljujem Glavnemu odboru ZVVI, ki nama je omogočil uspešno zdravljenje v Smarjskih Toplicah. Z zdravljenja sva se vrnila čila in zdrava ter polna moči za naslednje leto. Hvaležna sva, prav tako kot mnogi drugi tovariši, za skrb, ki jo uživamo kot člani naše invalidske organizacije. Prepričala sva se, da tudi po ostalih republikah naše socialistične demokracije posvečajo invalidom mnogo skrbi, tako glede zdravljenja kot letnega oddaja.

SIMON RESEK
MIRKO KALAN

Dolg kmetom borcem še ni poravnani

Ob prebršanju najrazličnejših razprav iz dnevnega časopisa in ostalih glasil se mnogokrat zamislim nad njihovo vsebino, ki odkriva na nekaterih mestih zelo pereče probleme. Za kmete, bivše borce gre, za njihov življenjski standard, ki je pri veliki večini kmetov-borcev minimalen. Vprašujem se, ali bi dosegli naše narodnosvobodilno gibanje tako širok razmah, če ne bi imelo organiziranih postojank pri zaupnih kmetih. Le-ti so partizanom pomagali z materialom, hrano, prenašanjem vesti in še z drugimi opravili. Ob tem delu je marsikateri kmet-borec izgubil življenje.

Ob številnih problemih, ki jih tajejo, bi kmetje-borci morali imeti nekatero olajšavo. Ze dolgo je slišati predloge, naj bi kmetom-borcem pomagali z delnim odpisom davka, ki jih posebno ogroža. Davek naj bi odpisovali po odstotkih, seveda po stazu sodelovanja v NOB. Ostanje kmetije, ki zemlje ne morejo obdelovati, pa tudi svojeve, ki bi jim obdelovali zemljo, nimajo več, naj bi jo oddali družbi in dobili primerno mesečno rento, vredno dostojnega življenja.

Potrebno je, da se družba oddolži kmetom-borcem vsaj po dvajsetih letih. Na to je opozoril tudi tovariš Rankovič, ki je v poslanici ob dnevu borca poudaril, da naš veliki dolg kmetom-borcem še ni poravnani.

RUDOLF KARL

Pismo uredništvu

Na praznik borca smo se vdove borcev in aktivistov zopet sestale. Beseda je dala besedo in pogovor nas je privedel na tolikanj »ogledano« terno. Drajnaja nas vse bolj tlačijo, smo potoliže druga drugi. Pred dvajsetimi leti, ko smo se borili in pripesvale za graditve nove domovine, smo bile polne življenjske energije. Danes pa, ko smo osemdesetletne pri šestdesetih ali sedemdesetih, iz denarne stiske ne moremo, ker smo za pridobitno delo že dolgo nesposobne. Tistim, ki imajo otroke, ki jih preživljajo, je lažje. Toda kako naj živi žena s 1200 dinarji na mesec, se sprašujemo vdove in pričakujemo zvišanje prejemkov iz naslova invalidne. Res je, da smo danes kmečke vdove nekeje v ozadiju, z nizkimi prejemki. Zato prosimo za čimhitrejšo omiljenje našega položaja.

Vojne vdove
krajevne organizacije ZVVI
Sodražica

PRAZNIK KOZJANSKEGA ODREDA

Planina se pripravlja na praznovanje. Letos bo minilo dvajset let od ustanovitve Kozjanskega odreda. Da bi prebivalci Kozjanskega kar najbolj slavnostno pričakali pomembno dvajseto obletnico, si je pripravilni odbor pod predsedstvom tovariša Petra Hlasteca, predsednika občinske skupštine Sentjurj, zadal obširen program slavnostnih prireditev.

Kozjanci so že pričeli urediti svoj program. Muzej revolucije je mladim tovarišem iz osnovnih šol pripravil obilo materiala in po predavanjih borcev so mladi poslušalci izvedeli marsikaj več o poteh Kozjanskega odreda. Tudi na manifestacijo boja svojih prednikov se mladinci marljivo pripravljajo. Na pohod po poteh XIV. divizije in Kozjanskega odreda so se namenili, dan pred praznikom pa bodo šli na pot še borci in obiskali vse partizanske hiše.

Kaj je pripravil pripravilni odbor za teden pred slavnostnim dnem, 16. avgustom?

Praznovanje se bo pričelo že 8. avgusta. Ves teden bodo na programu razne kulturne prireditve, odprli bodo tudi razstavo »Kozjanska v borbi«, ki jo bo pripravil celjski muzej NOB. Vmes pa-boli v Sentjurju živinorejska razstava in veržne vaje gasilcev. Slavje pa se bo pričelo s slavnostno akademijo 8. avgusta, v Sentjurju.

Najbolj veličastno pa bo 16. avgusta, ko se bodo na slavnostnem prostoru zbrali vsi preživeli borci in aktivisti s planinskega in kozjanskega področja. Na zboru bo slavnostno

raportiral prvemu komandantu Kozjanskega odreda Marjanu Jerinu zvezni poslanec Sergej Kraigher, ki je tod deloval med vojno. Za pravo

partizansko vzdušje bodo poskrbeli združeni pevski zbori iz vseh občin z borbenimi in partizanskimi pesmimi. Z. C.

IZLET V KOČEVSKI ROG

Krajevna organizacija Združenja borcev Dobra pri Ljubljani je nedavno organizirala izlet v Kočevski Rog, Bazo 20 in ostale kraje, poznane iz NOB.

Pot nas je vodila v smeri Kočevja. Med potjo smo se ustavili na Turjaku, si ogledali turjaški grad, kjer se je po kapitulaciji Italije zbral najbolj reakcionarno vodstvo bele garde, iz Turjaka smo se odpravili preko Rašice, Velikih Lašč, Ortneka, Zlebiča, Ribnice in ostalih krajev do Kočevja, kjer so nas že čakali člani Združenja borcev. Pokazali so nam znamenitosti mesta, naša seznanila z zgodovino Kočevja pred II.

svetovno vojno in v času NOB. Ogledali smo si tudi muzej in dvorano, kjer je bilo zasedanje zbora odposlancev slovenskega naroda. Nato smo se odpravili v Kočevski Rog in Bazo 20. Med vožnjo nam je vodil pojasnjeval borbe, ki so se vodile v teh krajih in delo partizanov in voditeljev vstaje slovenskega naroda. Iz Roga smo odšli še v Dolenske Toplice, nato po dolini Krke v Žužembek in do Muljave. Se več bi si ogledali, a nas je priganjal čas in odpravili smo se proti domu.

Člani naše organizacije so bili »izletom navdse zadovoljni, tovarišim iz Kočevja pa se za njihovo tovarštvo in toplej sprejem najlepše zahvaljujemo. J. K.

Oživljanje tradicij NOB

Dne 16. julija ob 6. uri zjutraj, je krenila na pot skupina »plavih vojščakov«, mladincev-obveznikov predvojaške vzgoje iz Hrastnika. Njihova naloga je bila braniti naselje Marno pri Dotu. Uro kasneje so krenili tudi »rdeči vojščaki«, ki naj bi odkrili sovražnika iz smeri Rimskih Toplic ter ga uničili. Na poti proti Rečici je skupina »rdečih« pripravila uspešno zasedo. Nato je pri spomeniku padlim žrtvam v NOB na pokopališču v Rečici vsemu odredu govoril Maks Jakopič-Jur, prvoborec, ki je s skromnimi in lepimi besedami opisal začetek in razvoj NOB v dolini Rečice. Tako je minil prvi dan pohoda.

Odred se je nastanil v osnovni šoli v Rečici in mladinci so utrjeni zaspali. Poldrugo uro po polnoči pa so jih nenadoma napadli mladinci iz Laškega. Presenečeni »zaspanci« so se v hipu znašli in izpad, ki so ga izvršili, je bil sijajen. To je bila zanje dobra šola in spomnilo se je podobnega položaja, ko so med NOB na tem mestu partizani napadli Nemce.

Kotlona, ki je ob pol dveh krenila proti Kalu, je padla v močno zasedo. Ob štirih zjutraj se je odred ustavil pri spomeniku na izviru pri Šmohorju, kjer je zopet govoril prvoborec Maks Jakopič-Jur. Po devetih urah počitka v Kalu so mladinci organizirali napad na Mrzlico. Mladi borci so se zelo izkazali.

Na tretji in obenem tudi zadnji dan smo se ustavili pri Vrhurju na Katarini. Maks Jakopič-Jur je pripovedoval o borcih, ki so tod padli. Obenem je mladincem govoril o svojih vtisih s pohoda ter jih opozoril na razne pravilnosti in nepravilnosti. Se zadnjih smo šli v napad. Tokrat je bila naša žrtev cerkev na Katarini nad Hrastnikom. Po končanem napa-

du smo se vrnili v Dom predvojaške vzgoje v Hrastniku.

Naš pohod je bil lepa manifestacija tovarštva in boju. Ob oživljanju tradicij naše revolucije smo mnogo izvedeli o dogodkih iz narodnosvobodne borbe, ob taktičnih izvajanjih na terenu pa smo se mnogo naučili.

V imenu Odreda predvojaške vzgoje Hrastnik se zahvaljujem tovarišu Maksu Jakopiču za pomoč, razumevanje ter besede na našem pohodu. DRAGO MILINOVIČ

Ob rabornem ognju

Aktiv Zveze borcev pri časopisnem podjetju Mariborski tisk je dal pobudo za posvetovanje tovarniških aktivov s področja občine Maribor-Center. Posvetovanja se je udeležil tudi podpredsednik občinskega združenja Marjan Sedej in med drugim poudaril, da bodo morale organizacije ZB v delovnih organizacijah posvetiti posebno skrb izvajanju zakona o posebnem dodatku za borce.

Razprava je pokazala, da so v Elektroindustriji in splošni montaži Maribor lepo uredili dodatni dopust za borce. V njihove pravilnike je predvideno, da imajo borci od leta 1942 štiri dni, od leta 1943 tri dni in od leta 1944 dva dni dodatnega dopusta. Prav tako imajo 40 do 50-odstotni invalidi štiri dni, nad 50-odstotni invalidi pa pet dni dodatnega dopusta. Vsekakor je to pobuda, ki bi jo kazalo upoštevati in uporabiti tudi v nekaterih drugih delovnih organizacijah. V tem podjetju je še vedno sedem borcev, ki nimajo rešenega stanovanjskega problema.

V podjetju Primat so ob dnevu borca podelili nekaj finančnih sredstev tistim borcem, ki so bili te pomoči najbolj potrebni. Pričadavajo si, da bi skupaj z upravo in organi delavskega upravljanja reševali stanovanjske probleme borcev.

V Mariborski tekstilni tovarni imajo nad 200 članov Zveze borcev ter aktiv, ki dela že sedem let. Podjetje je letos prispevalo za borce 2 milijona dinarjev. Ta sredstva bodo porabili za pomoč pri nakupu ozimnice tistim borcem, ki so te pomoči najbolj potrebni. Letos so borci v MTT sprejeli skupino borcev iz Bele krajine, ki so vrnili lanski obisk. Sindikalna podružnica pa je dala na razpolago finančna sredstva za sprejem in pogostitev tovarišev iz Bele krajine.

Na železniki postaji Maribor imajo v aktivu ZB 70 članov. Deset članov aktivna pa so črtali iz aktivna, ker niso bili na terenu povezani ter kljub večkratnim opominom niso mogli dokazati

svojeja članstva in povezanosti na terenu. Stanovanjski problem borcev so že lani v celoti rešili z razumevanjem podjetja. Precej so storili tudi za strokovno izobraževanje, saj imajo v aktivu le enega polkvalificiranega delavca.

Tudi v Mariborski lvarni se aktiv ZB ukvarja s problematiko, ki je več ali manj tipična za vse delovne organizacije. Največ razpravljajo o stanovanjskih problemih, o osebnih dohodkih in o delovnih mestih. Od ustanovitve aktivna ZB leta 1959 pa do danes so rešili 32 stanovanjskih problemov borcev.

V podjetju LILET imajo mlad aktiv Zveze borcev, ki šteje 19 članov. Vsako leto si s prostovoljnimi delom zagotovijo finančna sredstva za podelitev skromnih nagrad svojim socialno šibkejšim članom.

Iz razprave je bilo razvidno, da bodo morali v organizacijah Zveze borcev v podjetjih pospešiti delo za priznanje dvojne delovne dobe. Po drugi strani pa je bilo slišati več mnenj glede 9. septembra 1943 kot mejnika pri odobravanju raznih ugodnosti za borce. V razpravi so poudarili, da so bile na Stajerskem takrat specifične razmere in da bi to morali upoštevati. V razpravi je sodeloval tudi direktor ČP Mariborski tisk Miloš Ledinek. Med drugim je dejal, da je treba v delovnih organizacijah podpirati dejavnost aktivov Zveze borcev. Pri tem pa je treba po njegovem mnenju paziti, da se ugled organizacije ne ruši zaradi izkoriščanja posameznikov. Aktiv Zveze borcev se mora boriti za borca in za njegov družbeni položaj. Organizacije Zveze borcev bi morale klicati na odgovornost borce, ki s svojim delom in ravnanjem niso za zgled ostalim članom kolektiva. Posebno pozornost pa je treba posvetiti stanovanjskemu problemu borcev, njihovim osebnim dohodkom, izobraževanju in nekaterim drugim zadevam, ki so danes v ospredju.

Na posvetovanju so ustanovili koordinacijski odbor, v katerem so vsi predsedniki tovarniških aktivov. Odbor bo imel posvetovalni značaj in ne bo v nobenem pogledu krnil pristojnosti krajevne organizacije ali občinskega združenja. V tem odboru se bodo posvetovali o raznih problemih, usklajevali stališča in izmenjavali izkušnje o reševanju problemov borcev v posameznih delovnih organizacijah. M. K.

Predsednik Tito se je sestel z odposlanci japonske socialistične stranke na Tjentištu. Japonski socialisti so med drug. 4 kraji v naši državi obiskali tudi Tjentište, ki je znano iz slavnih bitk na Sutjeski. Tovariš Tito se je mudil tam na poti, ko se je vračal s proslav na Visu. Tam je položil venec na grobnice borcev, ki so darovali življenje v slavnem boju med sovražno ofenzivo na Sutjeski.

Predsednik ciprske republike Makarios je bil v prvi polovici minulega tedna v Atenah, kjer se je večkrat sestel s predsednikom grške vlade Papandreuem. Makarios je razpravljal tudi z voditelji grških opozicijskih strank. Zivahna politična dejavnost v zvezi s Ciprom je še zmeraj znamenje nevarne ciprske krize. Grčija je obljubila Cipru vojaško pomoč, če bi Turčija skušala z invazijo zasedeti otok.

Predsednik sovjetske vlade Nikita Hruščov je sprejel U Tanta, generalnega sekretarja Združenih narodov. U Tant se je po svojem potovanju iz Ranguna napotil v Moskvo, že prej pa se je sestel z de Gaullom in z angleškimi državniki. V Moskvo je prispel na povabilo sovjetske vlade.

V Braziliji je prišil izreden mraz. Na južni zemeljski polobli je zdaj sicer zima in mraz v južnejših deželah ni nič posebnega, toda Brazilija ima razmeroma mlo podnebje in je sedanj mraz zanjo nekaj izrednega. Tako mrzlo ni bilo že od leta 1882. Zaradi mraza je umrlo nekaj ljudi.

Za tifusom je v Avstriji nenadno zbolelo 58 ljudi v okolici Welsa. Bolezen je izbruhnila med svati po kmečki svatbi, ki se je udeležilo okrog sto ljudi. Zdravstvene oblasti so takoj zaprle v karanteno vse ljudi, ki bi utegnili oboleti in nadalje širiti nevarno bolezen. Domnevajo, da so se ljudje okužili z vodo.

Hruščov bo najbrž obiskal Zahodno Nemčijo, kakor sodijo po obisku glavnega urednika Izvestij Adžubeja pri kanclerju Erhardu. Ob tej priložnosti je Erhard izrazil pripravljenost, da bi se sestel s Hruščovom. Adžubeja so v Nemčiji povod gostoljubno sprejemali in njegovemu obisku so pripisovali izreden pomen.

Jeremi bodo začeli graditi veliko velenjsko plinaro, največji obrat te vrste v naši kemični industriji. Plinarna bo uporabljala velenjski lignit, plin pa bo osnovna surovina pomembnih kemičnih strok za izdelovanje cele vrste izdelkov. Razen tega bodo plin uporabljala številna industrijska podjetja v Sloveniji in plinovodno omrežje bo oskrbovalo z gorilnim plinom mnogo gospodinjstva v večjih krajih. Zato je graditev velenjske plinarne največjega pomena za gospodarski razvoj Slovenije. Zastopniki velenjskega premoženika so nedavno sklenili kreditno pogodbo z republiško gospodarsko banko, kar je omogočilo, da bodo jesen začeli graditi plinaro. Plinarna bo začela redno delati že leta 1967.

Velikanski preplah je nastal nedavno v Londonu, ko so v središču mesta pri kopanju temeljev za novo hišo odkopali bombo. Buldožer se je zataknil za bombo v zemlji. Začelo se je kaditi in pričakovati je bilo treba, da bo bomba zdaj zdaj eksplodirala. Ljudje so začeli bežati in treba je bilo izprazniti vse okoliške hiše. Prebivalci so dobili tudi navodilo, naj odprejo okna, da bi ne popokale šipe, in naj se umaknejo v zaklonišča. Mobilizirali so strokovnjake in številne gasilce, ki so potem srečno odstranili bombo in jo zunaj mesta uničili. Bomba je ležala tam še iz vojnih let, ko so Nemci pogosto bombardirali London.

Hotel je napasti ameriškega predsednika Johnsona. Prijeli so ga in ugotovili, da gre za Arthurja Goodruma. Pismo je grozil, da bo napadel Johnsona. V pismih se je podpisoval kot pristaš neenakopravnosti med rasami, to je kot sovražnik izenačevanja temnopoltega prebivalstva z belopoltim.

Ena največjih železniških nesreč na svetu se je pripetila na Portugalskem pred tednom. Pretrgala se je zveza med vagoni drvečega vlaka, tako da je nekaj vagonov iztirilo. Smrtno se je ponesrečilo nad 100 ljudi (po prvih poročilih 103), medtem ko je bilo ranjenih 132.

Dogodki tedna

Poglavarji arabskih držav se bodo sestali 5. septembra, kakor so uradno napovedali te dni. Pred sestankom poglavarjev bo še konferenca zunanjih ministrov. Na dnevnem redu zasedanja je kar 25 točk. Med drugim bodo razpravljali o palestinskem vprašanju, zakaj arabske dežele so že vsa leta po ustanovitvi države Izrael v sporu z novo državo zaradi številnih neresenih zadev. Obravnavali bodo tudi ustanovitev skupnega vojaškega poveljstva arabskih držav.

Romunija in Francija bosta razširili ter poglobili stike. Francija je obiskalo odposlanstvo Romunije, na čelu s predsednikom vlade Jonom Maurerjem, ki se je posebej sestel z de Gaullom. Napovedujejo, da bodo ne le znatno razširili blagovno izmenjavo med obema državama, marveč da bosta obe državi poslej tesneje sodelovali tudi na drugih področjih.

Potrtili so, da je bila eksplozija egiptovske ladje sabotažno dejanje. Ze v prejšnji številki smo kratko sporočili, kako hudo nesrečo je povzročila eksplozija v alžirskem pristanišču Anabi. Ladja je bila naložena z eksplozivom. Sovražniki samostojne Alžirije so napravili peklenski načrt in ga tudi uresničili. Povzročili so veliko gorje, toda ogorčenje proti njim ni nič manjše. Predsednik Alžirije Ben Bela je v posebni poslanici obsoil hudodelstvo. Storili so stroge ukrepe, da bodo preprečili nadaljnje sabotaže.

Kako Kitajci razumejo mednarodno sodelovanje in ideološko enotnost, je pred dnevi opozorilo sovjetsko časopisje. Ugotovilo je, da je samo glasilo CK KP Kitajske »Zen min ži ba« objavilo letos od 16. februarja do 24. julija okrog 500 članov, napretnih proti sovjetski komunistični partiji in drugim leninističnim partijam po svetu.

Tudi angleški zunanji minister Butler je obiskal predsednika Hruščova v Moskvi. Butler in Gromiko sta razpravljala o skupnih angleških in sovjetskih zadevah. Med drugim sta obravnavala predlog sovjetske vlade, naj bi v tem mesecu sklicali novo plenarno konferenco o Laosu. V obravnavi je bil tudi sovjetski načrt o ustanovitvi mednarodne vojske Združenih narodov. O tem bodo temeljiteje razpravljali na prihodnjem zasedanju Združenih narodov.

Na Luno je priletela ameriška vesoljska raziskovalna ladja. To je vrsta vesoljskih ladij »ranger« (»izvidnik«), ki so jih prej izstrelili že šest — ta je bila sedma. Poprej niso imeli posebne sreče, tako da niso mogli nikdar izpolniti začrtnega programa. Zdaj je bil namen, da s šestimi televizijskimi kamerami posnamejo kar največ Luninega površja in prenesejo slike na Zemljo. Uradno so sporočili, da so snemale kamere zajele 280.000 kvadratnih metrov Lune, kar je skoraj toliko, kolikor znaša površina Jugoslavije. Dobili so 4000 posnetkov. Sovjetski znanstveniki so čestitali ameriškim raziskovalcem.

Udeležence mednarodnega mladinskega in visokošolskega seminarja v Tjentištu je obiskal predsednik Tito v petek v spremstvu podpredsednika republike Aleksandra Rankovića in več političnih delavcev. Na seminarju so se zbrali zastopniki nad 40 organizacij s štirih celin.

Naša država je zastopana na konferenci o atomski razorožitvi v Hirošimi in Nagasakiju na Japonskem. V soboto je na Japonsko odpotoval Lazar Mojsov, ki je predsednik jugoslovanske lige za mir, neodvisnost in enakopravnost narodov. Konferenca bo trajala teden dni — od 3. do 11. t. m.

Tudi v Sovjetski zvezi pospešeno nadaljujejo program vesoljskih raziskovanj, ko se v Ameriki veselijo svojega velikega uspeha — snemanja Luninega površja s televizijskimi kamerami z vesoljske ladje »Ranger 7«. V Moskvi so napovedali, da bo Sovjetska zveza preskusila na Tihem morju nove vrste vesoljskih raket, očitno še močnejših od znanih dosedanjih. Sovjetska vlada je opozorila na te poskuse in jih bodo nadzirali z ladjami na zaptem območju 4. tm.

Pri Gjevgeliji sta v četrtek trčila dva tovorna vlaka. Smrtno sta se ponesrečila vlakovodja Čedo Petruševski in kurjač Tairi Izairi, dva železničarja pa sta bila huje ranjena. Nesrečo je povzročil vlakovni odpravnik Petar Demnikov, kakor je ugotovil preiskovalni sodnik. Popolnoma uničeni sta dve lokomotivi in 13 vagonov.

Rešili smo Maribor Jugoslaviji

Prihajali so tudi transporti orožja in streliva, ki so jih poslali še za časa vojne s front v Avstrijo na popravilo, pa jih je dohitel konec na poti. Zasluga postajnih načelnikov je bila, da so te transporte zadržali na lastno odgovornost pri nas. Zanje b bilo enostavneje, če bi se jih znebili tako, da bi jih porinili čez mejo. Toda s tem bi Jugoslavijo oškodovali.

Tega dne nas je tudi samovoljno zapustil Franc Mejač. Ostal sem v skripih za gospodarski urad. Ključne blagajne je enostavno oddal naredniku Dintlu, sam pa se je z avtom, ki so mu ga poslali domači, odpeljal domov v Komendo. Tudi drugače sem zvedel, kaj se godi za mojim hrbtom. Zvedel sem, da stotnik Hanel še vedno vzdržuje zveze z nekaterimi mojimi ljudmi in da prihaja z ordonancem oficirske menze k vojaški ograji po meso in druga živila. Teško mi je bilo, toda moral sem napraviti temu konec. Poslal sem Lovšeta in Brežiča z nekaj vozovi v menzo in ukazal, da vse, kar najdejo, pripeljejo v vojašnico, v oficirsko menzo 106. artilerijskega polka. Ta je bila namreč nezasedena, bolj bogata in je čakala prihod novih oficirjev. Šele ko smo to opravili, so se bivši oficirji 128. artilerijskega polka razšli. Za seboj so pustili dolgove in neporavnano najemino za stanovanja za več mesecev. Trgovci in stanodajalci so morali svoje iztožiti pri sodnji. Jaz sem sicer te zahtevke odklanjal, toda sodnja je določila in prek Stajerskega obmejnega poveljstva dosegla, da se vsa oficirska imovina na javni dražbi proda, z izkupičkom pa poravnajo dolgovi.

Dne 4. novembra sta se tudi prijavila Jože Okorn in državni mojster Rastl. Prvi je bil Slovenec iz 106. polka, drugi Nemec iz 128. Ukazal sem jima, naj zbirata topniško strelivo in topove. Municijo sta morala spraviti v Behovo, topove pa v vojašnico. To je bil naporen in nevaren posel; grozila je nevarnost, da bodo nastale eksplozije, če ne odstranimo streliva s postaj.

Dne 5. novembra je Okorn pripeljal še narednika Zorjana iz 106. polka. Poznal ga je kot zavednega Slovenca. Izročil sem mu blagajniške ključe, in delo je opravil, dokler ni prišel izprašani računovodja Franc Cimerman. Ko pa je ta zbolel, je Ljubljana poslala nekega Vičarja, ki je opravil dokončni obračun in likvidacijo. Na splošno pa je 5. november potekel v miru in brez razburjenja. Prvič smo se nekoliko odpočili.

Naslednjega dne, 6. novembra, me je poklical general Maister na zelo nujen in važen pogovor. Njegov štab je bil tedaj več ali manj že dobro formiran z oficirji, ki jih razen Franca Mravljaka nisem poznal. Maister je bil kratak.

»Slobodnik, težko je!« je rekel, se malo razgledal po sobi in nadaljeval: »Kaj boš rekel, če ti zaupam, da bomo morali zapustiti Maribor?«

Ostrmel sem in mu začel zagotavljati, da ni tako hudo, saj imam vendar še nekaj zvestih ljudi in je še razmeroma mir. Nato mi je Maister povedal, da zahteva nemški župan dr. Schmiderer ustanovitve posebne straže »Grüne Garde« (Zelena straža) in da je on, Maister, v to že privolil. Zaupal mi je tudi, da bo tudi sam moral najbrž prenočevati pri nas v vojašnici. Prosil me je, naj mu v ta namen uredim in najdem primerno sobo, kjer bi bil na varnem. Hitel sem zatrjevati, da je sicer to za nas visoka čast, da pa sem prepričan, da od tega ne bo prišlo. Nato sva se skupaj z Maistrom odpeljala v Meljsko vojašnico. Med potjo mi je zaupal, da so glavni naši sodelavci že odšli iz Maribora in se nastanili po svojih vinogradih v Slovenskih goricah, to pa zaradi pričakovanega protidudara Nemcev.

Izstopil sem iz avtomobila in se vrnil v našo vojašnico. Izračunal sem elemente za havbico 100 mm, ki jih je bilo zdaj v naši vojašnici že več. Nekaj naših zvestih topničarjev je havbico naperilo proti magistratu. Če bomo že morali iz Maribora, naj gre tudi magistrat v zrak, sem sklenil. Topovska posadka je moj sklep odobrila.

Župan dr. Schmiderer je že naslednjega dne, 7. novembra, zvedel za havbico, naperjeno v njegov glavni stan. Pritožil se je Maistru. Toda havbica je ostala in grozila nemškemu županu in njegovi snujoči se »Zeleni gardi«. Ta si ni upala čez Dravo na našo stran.

Sledili so dnevi, polni negotovosti in alarmov. Noč in dan je pokalo, zdaj tu zdaj tam. Žrtev pa ni bilo, kar je bil dokaz, da je vse samo slepilo, zato da bi bila večja negotovost. Jaz in moji sodelavci smo bili v neprestani pripravljenosti. Od vojašnice do glavnega kolodvora je neprestano krožila posebna, močna patrulja, druga pa od vojašnice do kadetnice. Te patrulje pa niso nikoli naletele na sovražna dejanja. Toda tudi do mojih vojakov je prišla vest o snujoči se »Zeleni gardi«. Zvedeli smo tudi, da je v tej enoti mnogo oficirjev. Vojaki so začeli izgubljati pogum in bežati iz vojašnice, zlasti domačini.

Tako se je zgodilo, da 8. novembra nismo več mogli zamenjati straže, niti več na postajah sprejemati material. O rednem krmljenju konj in redni prehrani ljudi ni

bilo več govora. Iz Špilja so prišle vznemirljive vesti, da Avstriji pripravljajo z veliko silo pohod na Maribor.

Pozno v noč sem osebno vodil patrulje po mestu. Blizu Narodnega doma sem našel na skupino oficirjev, med njimi na generala Maistra. Bili so veseli in Maister mi je zapal: »Slobodnik, še dan ali dva, pa bo bolje. Danes sem dobil od narodne vlade iz Ljubljane dovoljenje za mobilizacijo. Ta je že v teku in do 11. novembra se morajo javiti vsi obvezniki.« Res je bila mobilizacija objavljena še to noč in od 9. novembra dalje so naše vrste naraščale.

»Zelene garde« se nismo več bali, posebno zato, ker ji nisem dal orožja, ki so ga bili zahtevali. To orožje smo imeli, toda Maistru sem se uradno zlagal, da ga nimamo, ker da so ga vojaki, ki so se razbežali, vzeli s seboj.

Dne 10. novembra sem ukazal naredniku Močniku, Okornu in mojstru Rastlu, naj pripravijo baterijo havbice 100 mm in naj čakajo na dvorišču prihod generala Maistra. Baterija sicer do mraka še ni bila pripravljena, toda bila je naslednjega dne zjutraj. Tega dne se je javil poročnik Stefan Lavrič. Prevzel je baterijo in tako postal prvi poveljnik prve slovenske baterije.

Dne 11. novembra, je prišel v vojašnico tudi kapetan Drago Pož, star in izkušen oficir 106. artilerijskega polka. Ker je prišel med prvimi, smo ga bili zelo veseli. Razložil sem mu ves potek naših akcij in mu povedal za vse težave, ki smo jih še imeli. Razumel je vse in odobral naše početje. Legitimiral sem se mu s pooblastilom Narodnega sveta, podpisanim od generala Maistra, da sem postavljen za pomočnika komandanta vseh enot na desnem bregu Drave in da imam kot tak tudi pravico ukazovati. Pritrdil je in izjavil, da mu je general Maister naročil, naj ne spreminja mojih ukazov.

Razglas mobilizacije je bil dobrodošel zlasti obupajočim oficirjem, ki so tavalji po Mariboru ali pa so se zatekli k sorodnikom in znancom na podeželje. Niso si še bili na jasnem, ali so razrešeni prisega avstrijskemu cesarju in ali so upravičeni slediti Narodnemu svetu. Mobilizacija je to vprašanje rešila. Med vojnimi obvezniki je bilo zato vedno več oficirjev in podoficirjev. Komaj smo sestavili eno baterijo, smo lahko ustanovili tudi drugo. Poročal sem o tem Maistru, ki je bil navdušen in je takoj ukazal, naj gre ena baterija na položaj v Špilje. Avstriji so bili že pripravljene pohite na pomoč »Zeleni gardi« v Mariboru in je bil že skrajni čas za naše obrambne ukrepe.

Od tega dne dalje je bila »Zelena garda« čisto pohlevna. Čeprav številčno močna, ni kazala nobenih znakov napadalnosti. Po Mariboru je bilo mirno, priliv obveznikov pa je večal številčno stanje tudi v dragonski vojašnici in na Melju. Stajerske obmejno poveljstvo je začelo delati načrte za zasedbo Koroške in Prekmurja, od koder so prihajali obupni klici na pomoč. Obe ti slovenski deželici sta namreč že imeli svoja narodna sveta, ki sta bila zelo aktivna, toda zelo sta se bala Avstrijev in Madžarov, ki jim je po prvem presenečenju že začel rasti greben.

Takoj po ustanovitvi druge sem se lotil formiranja 3. in 4. baterije. Okoli 20. novembra smo ustanovili že peto, težko baterijo. Kapetan Pož je neprestano večal oficirje. Po ves dan je trajal pouk vojakov, šele zvečer so lahko šli oficirji domov na stanovanja. Tudi delavnice so bile polno zasedene. Zdaj je bil general Maister brez skrbi, streljanje po Mariboru je utihnilo. Garnizijski oficir poročnik Geč je izdajal vsak dan ukaze in povelja. Red in disciplina sta bila obnovljena. Vojaki so dobivali redno plačo po 5 kron na dan, kar je bilo za tiste čase mnogo. Oficirji so imeli svoje menze, kar je bilo takrat, ko je vladalo splošno pomanjkanje, veliko. Vojake smo dobro oblekli in opremili. V vsej Sloveniji ni bilo garnizije, ki bi bila bolj urejena, razen morda celjska.

Dne 19. novembra 1918 je kapetana Poža in mene poklical general Maister. Ko sva prišla pred pisarno, naju je kapetan Franc Mravljak prijavil po predpisih. V Maistrovi pisarni je sedel poverjenik za narodno obrambo pri narodni vladi Slovenije dr. Počučnik. Ko sem prišel k njemu, me je pozdravil, mi segel v roko in me v priznanje mojega dotedanjega dela in uspehov imenoval za artilerijskega poročnika. Imenoval me je izrecno kot prvega oficirja nove slovenske vojske.

Ze 22. novembra nas je Maister seznanil s sklepom o razorožitvi »Zelene garde«. To naj bi se zgodilo 23. novembra zjutraj pred budnico. Midva s kapetanom Požem sva sklenila postaviti vse štiri baterije, ki sva jih imela, kakšnih 100 m od vojašnice »Zelene garde«. Če bi se upirali razorožitvi, bi spregovorilo vseh 16 topov. Znak za ogenj naj bi bili trije strelji iz puške v naglem zaporedju. Toda garda se je vdala in že ob šestih zjutraj smo bili spet v vojašnici.

Zadnji odpor Nemcev je bil tako strt in Maribor je ostal slovenski in jugoslovanski. K O N E C JOŽE SLOBODNIK

MED PARTIZANI NA ŠLOVASKEM

Osrednja proslava jubileja slovaške ljudske vstaje, v kateri so sodelovali tudi številni Jugoslovani, bo od 28. do 30. avgusta v Bamski Bistrici. V ta namen objavljamo prispevek Ivana Trpina, ki se je tudi sam bojeval v partizanskih vrstah na Slovaškem.

Mesec oktober in nad polovico novembra 1941 je naša partizanska rana, ki je bila 40 do 50 mč, preživela na desnem bregu reke Vah v pogorju Belih Karpatov in Javornikov. Takrat je bila nemška ofenziva na partizanske enote v polnem razmahu, tako da so nas neprestano zasledovale močne nemške enote. Ker nas je bilo premalo, da bi jim nudili odpor, smo se morali ponovno prebiti čez Vah na levo pobočje v Stražavske gore in se pridružiti drugim enotam, ki so nadzirale več vasi v tem kraju: Balasko Belo, Čičmane, Temež, Gapej in še več drugih vasi in lazov v pogorju med Vahami in Nitro.

Takoj po našem prihodu na Ojstri vrh smo se lotili gradnje bunkerjev za stanovanja. Čez nekaj dni so bili za silo nared. Takrat je bilo to že precej snega, čeravno je bilo še zgodaj jeseni, okrog 20. novembra. Po reorganizaciji bataliona ob našem prihodu sem bil dodeljen v batalionsko obveščevalno skupino, ki je imela prav ta čas veliko dela. Pričakovali smo nemški napad, zato smo morali biti zelo pozorni na premike nemških enot v okolici Predvize, Nitre in Hlave.

Dne 23. novembra smo že imeli podatke, da so Nemci po vseh bližnjih vaseh in da po cestah patrulirajo močne enote; tako smo vedeli, da se pripravljajo napad na naš batalion. V noči od 23. na 24. novembra pa je prišla k nam na Ojstri vrh še ena močna skupina partizanov, v kateri je bilo več dobro oboroženih ruskih diverzantov. Med njimi sta bila tudi dva Slovenca — Stanislav Legat in Anton Terlep, s katerima sem se pozneje v decembru srečal in se z njima spoznal.

Ze pred svitanjem 24. novembra so me poslali v skupino tričlanskih patrulj v taborišča na Ojstrem vrhu v smeri proti Balaski Belli, da ugotovimo, če se nemške enote šeadržujejo v tej vasi, oziroma, če se približujejo in pripravljajo napad na naše taborišče. Komaj dva kilometra od taborišča, ko smo se približali Balasko-Belskim lazom, se je mrzla in gosta megla nekoliko pretrgala, da smo lahko videli na bližnjem grebenu, oddaljenem kakšnih 100 metrov od nas, kako neka skupina koplje strelsko zaklonišče. Vendar zaradi megle in se nepopolnega dne, nismo mogli ugotoviti, kdo je; mislili smo, da so verjetno naši, zato smo se hitro napotili do prve hiše, da bi od domačinov zvedeli, kdo koplje na bližnjem grebenu. Ko so nas domačini opazili, nas je gospodinja pri prvi hiši v velikem strahu opozorila s kretinjo, ker se prišla za glavo in napel glasno sepnila: »Bežite, Nemci so tu!« Istosčasno pa smo skozi meglo zagledali pri sosedni hiši, oddaljeni komaj 30 metrov, skupino nemških vojakov. Tudi oni so nas opazili, vendar zaradi megle in smučarske kape, ki jo je imel eden izmed naših, nas niso poznali, saj so nam s prsti dajali znake, da naj gremo k njim.

Brž smo se umaknili za vogal hiše, nato pa odšli po najbližji poti v taborišča, da sporočimo, kar smo videli. V taborišču je bilo že vse v pripravljenosti za odpor proti sovražniku, ker so se druge obveščevalne skupine vrnile že pred nami in poročale o stanju in pripravah sovražnika na napad. Razdelili smo vso zalogo suhe hrane in nato šli na položaje kakšnih 500 metrov od štaba ob poti, ki je vodila proti Balaski Belli. To je bila glavna pot, najbolj pregrazena v okrog 30 cm visokem snegu, zato smo tu pričakovali najhujši napad obrambnih jarkov nismo imeli, niti jih tedaj nismo utegnili kopati, pač pa smo zavzeli položaj za nad meter debelimi bukavami, katerih v tem kraju ni bilo malo. Dolgo ni bilo treba čakati, ker smo zaslišali v gromovju nedaleč od nas šumenje, korake po snegu in vmesna povelja: »Vorwärts!« Zaradi izredno goste me-

više. Ponovno smo zavzeli položaje v zavetju orjaških bukavih dreves in čakali, da se Nemci spet prikažejo. V megli pod nami smo slišali stokanje ranjenec in nato ponovno spodbujajoče nemško povelje. Ko pa so se približali prejšnjemu položaju, kjer so pustili precej mrtvih in ranjenih, so odprli ogenj iz pušk in avtomatičnega orožja proti našemu prejšnjemu položaju. Še bolj je pričelo ropotati, ko so zagledali našo lutko iz snega, ki jo je bilo v megli težko prepoznati. Slišali so se celo vzkliki: »Hände hoch!« Ko pa so Nemci ugotovili, da smo zapustili prejšnji položaj, so zopet bolj smelo napredovali proti vrhu, vendar ne dolgo, ker smo jim pokurili pod

nihi s težkimi izgubami. Ko pa so videli, da nas ne bodo tako lahko pregnali s položajev in ker težkega orožja zaradi megle niso mogli uporabiti, so prinesli več lahkih metalcev min, s katerimi so nas obsuli, da smo imeli na mah več ranjenih in nekaj mrtvih. To je bilo ob dveh popoldne. Takrat pa je ruski podpulkovnik zapovedal umik na pokrog obrambnega obroča in nas zbral na kraju drugega pokroga. Po našem odstopu so Nemci vdrli čez naše prejšnje položaje v vsem meglenem gozdu ter se pričeli temeljito medsebojno obdelovati, ker se zaradi megle niso poznali.

Naš komandant pa nas je zbral sredi obrambnih položajev drugega

Ob vstaji na Slovaškem: prebivalstvo koplje jarke proti tankom

pete, kakor hitro so se prikazali iz megle, kot prej na prvih položajih. Na tem delu bojšča nas je bilo komaj 25 do 30, in ker nam je pretila nevarnost, da nas napadejo še od desne strani, ki tu ni bila zavarovana, smo se ponovno umaknili za približno 60 metrov na enega izmed grebenov Ojstrege vrha in se tako vključili v obrambni obroč okrog vrha. Novih položajev pa jim nismo nameravali prepustiti, dokler bo le mogoče vzdržati.

Z vseh strani so Nemci močno pritiskali, da bi predli naš obrambni obroč. Ko pa jim to kljub večkratni premoči je ni

polkroga, nato pa pričel kričati, ko da bi poveljeval močni brigadi: »Prvi batalion na levo, drugi na desno, tretji proti vrhu, četrti batalion pa naj ščiti od zadaj.« Nato pa: »Na juriš, naprej.« Zvijalca se je posrečila, ko smo prišli na nemške položaje, tam ni bilo nobenega Nemca več, ker so se umaknili, da bi jih »ogromna« partizanska sila ne obkolila.

Iz nemškega obroča smo se tako rešili samo z vpitjem, brez strela. Po preboju iz nemškega obroča smo vso noč potovali proti vzhodu, zjutraj pa smo se zopet lotili, ker je skupina, ki je prišla v naše taborišče v noči pred nemškim napadom, tedaj hotela nadaljevati pot na vzhod, da bi se prebiti čez fronto in pridružili sredi armadi. Kar nas je bilo v manjši skupini, pa smo hoteli ostati še naprej v teh krajih, zato smo se vrnili nazaj.

V tej bitki je po pripovedovanju tankajšnjih civilistov, ki so nosili tu gozda mrtve in ranjene Nemce, padlo okrog 200 Nemcev; toliko jih je bilo tudi ranjenih, mi pa smo imeli 50 do 100 mrtvih.

Skupina pod poveljstvom ruskega podpulkovnika, ki se je namenila na vzhod, je potovala skozi kraje, naseljene z nemško narodno manjšino, ki je bila oborožena. Zato so jo napadli in razbili, tako da so se nekateri iz te skupine pozneje vrnili na naše področje.

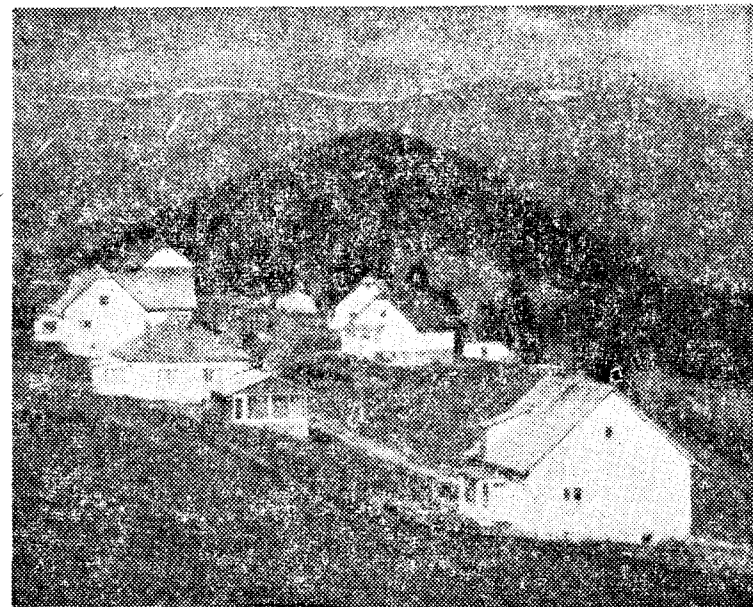
Cez kakšnih 15 dni po bitki na Ojstrem vrhu, ko smo prišli na Čičmanske laze, mi je komandant moje enote povedal, da je v sosednji videl dva Jugoslovana, ki sta prišla iz Rusije kot padala iz diverzantsko skupino. Seveda sem se takoj napotil v omenjeno hišo in tam dobil dva mlada fanta prav pri čiščenju mitraljeza, ki ga je bil Terlep pridobil v borbi na Ojstrem vrhu.

Na moje vprašanje, od kod sta in kaj delata tukaj tako sama, sta mi povedala, da sta Jugoslovana in skupata, če se bo še kdo vrnil od skupine pod poveljstvom ruskega podpulkovnika, ki je bila naseljena v bližini Predvize v krajih nemške manjšine na Slovaškem.

Ko pa sta mi povedala, da sta Slovenca, in to Stanko Legat iz Beguni, Anton Terlep pa iz Maribora, sem ju bil izredno vesel, saj že štiri leta nisem videl Slovenca in ne slišal slovenske besede, tako da mi je v pogovoru z njima lastni jezik delal težave, saj sem v pogovoru z njima vedel mešal med slovensko in češko iz slovaške besede; zato mi niti verjela nista, da sem Slovenec. Omenjena dva tovariša sem pripravil do tega, da sta takoj stopila v našo enoto. Tudi ta dva sta bila v bitki na Ojstrem vrhu; z Legatom sva se skupaj prebujala skozi nemški obroč, le da se takrat nisva poznala. Terlep pa ni bil pravčasno obveščen o umiku in bi bil prišel Nemcem v roke, če bi ga ne rešilo debelo podro drevo, pod katero se je bil skrčil. Šele drugi dan se je vrnil k svoji enoti. S sabo je prinesel zaplenjeni mitraljez »sarec«. Ravno na dan novega leta 1945 pa smo se združili z drugo močnejšo enoto in tako skupno ustanovili batalion Jana Žižka, v katerem sta bila Legat in Terlep komandirja vsak svoje desetine, jaz pa komandir batalionskih obveščevalcev.

njegovo ime. V muzeju, ki nosi naslov »Muzej Visa — sedež Vrhovnega štaba NOV in POJ ter Nacionalnega komiteja osvoboditve Jugoslavije«, se je tovariš Tito zadržal nekoliko več časa. V spremstvu polkovnika Idrisa Čevšana, ki je predsednika pozdravil pri vzhodu v stavbo; so si gostje ogledali muzej. Ta prikazuje zgodovino otoka ter davne težnje tega dela našega ozemlja, da bi bilo v sklopu jugoslovanske skupnosti. Mnogo dokumentov prikazuje prve dni vstaje na otoku. Poseben del muzeja, ki je namenjen osvoboditvi Visa po kapitulaciji Italije, prikazuje delo prvih organov oblasti, program

ljudskega gledališča na osvobojevanem ozemlju, delo mriogih šol, seminarjev itd. Dokumenti tudi prikazujejo urejanje partizanskega in zavezniških oporišč na otoku. Del muzeja je posvečen prihodu Vrhovnega štaba na Vis in položaju Jugoslavije v tem času. Obiskovalec si lahko ogleda tudi dokumente, — sklepe Nacionalnega komiteja, sklepe drugega zasedanja AVNOJ, dokumente teheranske konference o zavezniški pomoči partizanom in fotokopijo sporazuma Tito—Šubašić. Posnetki prikazujejo tudi prva Titova srečanja s tujimi državniki. Pri izhodu iz muzeja se je maršal Tito vpisal v spominsko knjigo.

Vas Donovali, kjer je bil avgusta 1941 sprejet sklep o začetku borbe z orožjem

gle smo prve Nemce zagledali šele, ko so se nam približali na 30 metrov, potem pa smo jih pustili še nekaj korakov naprej, nato pa po njih, da so se kar ob glavi umaknili v zavetje megle in grmovja. Vedeli smo, da bo temu napadu sledil drugi, še močnejši in bolj previden, zato mi v nekaj starih krp. ki smo jih imeli s seboj, zavili velike kepe snega, da je bilo videti, ko da tu leži in čaka partizan, mi pa smo se umaknili kakšnih 30 do 50 metrov

uspelo, so pričeli streljati s težkimi minometi; ker pa se naša zaščitnica, kista megla, ni hotela umakniti, Nemci niso mogli dobiti točnega cilja in so metal mine po lastnih voljkih. Bitka je trajala od osmih zjutraj do dveh popoldne. V zadnjih petih urah od 9. do 14. ure sem ležal na trebuhu v snežnem zametu, pa me niti zeblo ni, temveč mi je bilo celo vroče. Nemci so nekajkrat juršali na naše položaje, pa so se vselej umak-

»Tujega nočemo, svojega ne damo!«

(NADALJEVANJE S 1. STR.)

politični delavci, vojaški sodelavci in partizanski veterani. Srečanje z nekdanjimi sodelavci v času bivanja na Visu je bilo ganljivo. Nato se je predsednik Tito povzpел na slavnostno tribuno. Vidno je bil ganjen ob ponovnem srečanju z viškim prebivalstvom, med katerim so bili mnogi, ki so pred dvajsetimi leti zastavili svoja življenja za ohranitev edinega otoka, ki ga Hitlerjev ško-

renj ni pregazil.

Nato je predsednik republike odkril velik spomenik na obali Visa. Na spomeniku sta zapisani pohvala in hvaležnost tovariša Tita 1. dalmatinski brigadi in Dalmatincem v času NOB; zapisana je tudi osnovna parola tedanjega Titovega govora: »Tujega nočemo, svojega ne damo!« Velik kamniti blok na podstavku iz črnega marmorja leži na mestu, kjer je pred dvema desetletjema

tovariš Tito kot vrhovni komandant NOV in POJ opravil pregled 1. dalmatinske proleterske brigade. »To je mogočen spomenik,« je dejal predsednik Tito. »Velika kamnita grmada zares bolj ustreza kot kakršnakoli figura. Deluje kot trden temelj in prav tu smo postavljali temelje naše nove države.«

Po odkritju spomenika je predsednik krenil peš proti novi osnovni šoli, ki od včeraj nosi

NAJVEČJA TURSKA VOJNA LADJA — V STARO ŽELEZJE

Bojna križarka »Javuz« je bila doslej največja turška vojna ladja. Zgradili so jo že leta 1911. Sprva je plula kot »Goeben« pod nemško zastavo, leta 1914 pa so jo Nemci izročili Turkom. Ob tej priložnosti so ladjo preimenovali v »Sultan Javuz Selim«, kasneje pa v »Javuz«. Ladje te vrste so že zastarele in jih nikjer več ne grade.

Sprva so nameravali to 22.000 ton težko ladjo spremeniti v muzej. Ko pa so ugotovili, da bi bili stroški preveliki, so jo prodali kot staro železje neki zahodnonemški firmi, ki jo je kupila za okroglo 500.000 dolarjev.

PROTIPODMORNISKI TORPEDO »ASTOR«

V Baltimoru, v centru za proizvodnjo vojaškega materiala, so začeli serijsko izdelovati protipodmorniški torpedo »Astor«, ki ga usmerjajo proti cilju po žici. S poizkusi so dokazali, da je torpedo zelo uspešno orožje v boju z nasprotnikovimi podmornicami in da ga je moč uporabljati tudi proti površinskim ladjam. Novi torpedi so napolnjeni s konvencionalnim razstrelivom, lahko pa vstavijo vanj tudi jedrske bojne konice.

Torpedo je dolg šest in pol metra, težak pa več kot 900 kilogramov. Čeprav druge tehnične podatke skrivajo pred javnostjo, sodijo, da njegov doseg znaša kakih dvajset kilometrov.

SOVJETSKO IZVIDNIŠKO LETALO »MANDRAKE«

Neki švicarski časopis je objavil, da so v Sovjetski zvezi izdelali novo izvidniško letalo, ki je po klasifikaciji NATO dobilo naziv »Mandrake«. Novo letalo je enosedežnik in lahko leti zelo visoko — do 25.000 metrov. Menda ima podobne lastnosti kot znano ameriško izvidniško letalo »U-2«. Sovjetsko letalo je čez krila 25 metrov široko, ima dva motorja, težko je enajst ton, brez vmesnega pristanka pa preleti pet tisoč kilometrov.

PROTIPROJEKTIJSKI PROJEKTIL »NIKE SPRINT«

Ameriški protiprojektileski projekt »Nike Sprint« je sestavni del sistema »Nike X«, ki mimo njega zajema še znani projekt »Nike Zeus«.

»Nike Sprint« je namenjen za prestrežanje nasprotnikovih projektlov, ki lete bolj nizko, in zato mora imeti zelo velik pospešek. Njegovi motorji so na trdo gorivo, preizkušajo pa menda še neko drugo gorivo na podlagi nitroglicerina. »Nike Sprint« bodo izstreljevali s pomočjo stisnjene plina iz podzemskih položajev, motorji pa bodo začeli delovati šele potem, ko bo projektilec že nekoličko nad zemeljsko površino.

Posebno pozornost so morali posvetiti vprašanju, kako naj projektilec razlikuje pravi cilj od lažnega. Novi protiprojektileski projektilec je namenjen za obrambo položajev lastnih balističnih projektlov, podzemskih poveljniških središč in drugih centrov.

NOVA LETALA IN TANKI ZA BELGIJSKO VOJSKO

Belgijsko vojsko nameravajo v najkrajšem času opremiti z novimi letali in tanki. Glede letal so sklenili, da bodo nabavili nadzvočne lovce-prestrelalce tipa »F-104G« ameriške konstrukcije, ki pa jih proizvajajo tudi že v nekaterih evropskih tovarnah.

Do hujših zapletljajev pa je prišlo pri tankih. V poštev prihajajo ameriški, britanski, francoski in zahodnonemški tanki. Ko pa so se Belgijci že resno zanimali za nakup francoskih tankov tipa »AMX-30«, so v Washingtonu objavili, da to »ne bi bila prijateljska poteza« Belgije v odnosu na Združene države Amerike. To je tudi poglavitni vzrok, da se Belgijci še vedno niso odločili, kje naj kupijo tanke.

PARTIZANSKA VOJNA V PORTUGALSKI GVINEJI

Svetovna javnost je sorazmerno dobro obveščena o dogajanjih v Angoli in Mozambiku — obe koloniji imata skoraj enajst milijonov prebivalstva — manj pa ji je znano o narodnoosvobodilnem gibanju proti portugalskim zatiralcem v mali Gvineji, kjer živi nekaj manj kot 600.000 Afričanov.

Podrobnejši podatki o razmerah v tej afriški deželi so prodrli v široko javnost šele lani, ko je senegalska vlada pred varnostnim svetom OZN obtožila portugalsko vlado, da njena vojaška letala z gvinejskih letališč napadajo senegalska obmejna naselja.

Nosilec in organizator osvobodilnega gibanja gvinejskega ljudstva proti portugalskim kolonizatorjem je Afriška stranka za neodvisnost Gvineje in Kapverških otokov, ki so jo v strogi ilegalnosti ustanovili že leta 1956. V prvih šestih letih obstoja so se njene organizacije razširile po vseh gvinejskih okrožjih in vaseh, pred tremi leti pa je organizirala nekaj stavk in izvedla prve sabotaže.

Kmalu so nastale tudi majhne in zelo gibljive vojaške enote, katerih akcije pa so bile spčetka precej nepovezane. Delovale so samostojno: branile so prebivalstvo pred portugalskim nasiljem, hkrati pa podirale mostove ter uničevale ceste, telefonske zveze in druga komunikacijska sredstva.

Lani pa je izbruhnila splošna ljudska vstaja v južnem delu Gvineje. Portugalci so vstajo pričakovali na severu in so tam požgali številna naselja in pobili prebivalstvo. Do vstaje na jugu pa je prišlo predvsem zato, ker je jug gozdnat s prostranimi riževimi polji. Kmalu je narodnoosvobodilni boj zajel že vso Gvinejo, tako, da enote osvobodilne vojske nadzirajo že dve tretjini celotnega gvinejskega ozemlja. Zato ni prav nič čudnega, če sami Portugalci sodijo, da so razmere v Gvineji zanje težavnejše kot pa v Angoli.

Pred štirimi meseci so se na osvobojenem ozemlju sestali voditelji osvobodilnega gibanja. Ob tej priložnosti so ustanovili glavno vojaško poveljstvo s sedežem na osvobojenem ozemlju, kar si je moč razlagati z velikim porastom partizanskih enot in s potrebo, da se postopno združijo v večje vojaške formacije.

»DELI IN VLADAJ«

Odločilnega pomena za uspešno politično in vojaško borbo je vsekakor enotnost gvinejskega ljudstva. Zato si kolonialna administracija močno prizadeva, da bi razbila enotno fronto afriških nacionalnih sil. Priznati je treba,

da nekateri plemenski poglavarji niso bili dovolj odporni proti takim manevrom.

V Afriški stranki za neodvisnost Gvineje in Kapverških otokov najdemo pripadnike vseh verskih, plemenskih in etničnih skupin. Voditelji stranke izjavljajo, da brez premostitve številnih plemenskih in drugih ovir obožročen boj proti kolonizatorjem sploh ne bi bil mogoč.

V zadnjem času pa so se izven Gvineje pojavile neke »nacionalistične« organizacije, ki skušajo razbiti enotnost gvinejskega prebivalstva. Značilen primer je ustanovitev tako imenovane Unije prebivalstva Portugalske Gvineje, za katero vedo povedati, da so jo bili ustanovili na pobudo portugalskega konzula v senegalskem Dakru in da njenega predsednika Benjamina Pinta Bula plačajo — Portugalci.

Kljub temu pa se je Afriška stranka za neodvisnost Gvineje in Kapverških otokov tudi v mednarodnih ozirih že močno uveljavila, saj so jo sprejeli v članstvo afriških sindikatov, ženskih, mladinskih, novinarskih, združenih in športnih organizacij ter konference azijsko-afriške solidarnosti. S takimi uspehi in priznanji se ne more pohvaliti nobena druga nacionalna organizacija.

NOVA OBLAST NA OSVOBOJENEM OZEMLJU

Portugalski kolonizatorji v Gvineji imajo v svojih rokah le večja mesta, ki pa so odrezana od zaledja. Prometne zveze so pretrgane in Portugalci imajo velike težave glede oskrbovanja vojaških enot z orožjem in drugimi potrebščinami.

Partizanska vojna neposredno ogroža portugalske gospodarske interese. Domače prebivalstvo noče več plačevati davkov. Bojkotira pa tudi proizvodnjo, zaradi česar se je lani izvoz zmanjšal za polovico.

Na osvobojenem ozemlju ustanavljajo novo ljudsko oblast. Odpirajo šole in bolnišnice, porajajo se kmetijske in obrtne zadruge. Voditelji z optimizmom gledajo na prihodnost Gvineje, čeprav ne podcenjujejo težav, ki jih še ča-

kajo na njihovi nadaljnji poti. Prepričani so, da ognja svobode in vstaje, ki se je po vsej deželi raznel, ne more nihče več pogasiti.

Zaminirana peč

Nenavadno bridka se je pri petila Andrejovemu Miru iz Dan pri Ložu.

Tisto zimo je Serčerjeva brigada taborila na Mokrcu. Kako prijetno je taborjenje v snegu, si lahko mislimo! Neko jutro se je po opravljeni nalogi vračala na Mokrc skupina borcev; utrujena, premražena in lačna. Ustavili so se v Iški, odkoder so bili Italijani odvekli ljudi in živino ter oropali, kar se je le dalo. Zatorej niso pričakovali kdo ve kaj, tožili pa so se, da bodo vsaj počivali pod streho in na toplem.

Miro, ki je seveda tudi bil med borci, si je kot optimist še posebej mnogo obetal. »Zakurimo peč in se pogrejm, pa še krompirja si bomo spekli...« In že je Miro, ročen, pripraven in iznajdljiv kot je bil, od nekod prinesel naročje oblacev in trsk ter vse to za-

tačil v krušno peč. Zanetil je, in ker ni hotelo takoj pošteno gorjeti, za vzgalice pa je bilo težko, je Miro napel meh in pihal. Ko se mu je posrečilo razpihati ogenj, se je zador voljen oddahnil ter z naslodo gledal svetli plamen. Tedaj pa »puh« in že je bil Miro poln gorečih oblacev, da se je nemočen sesedel na tla, mimo njega pa se je zaprašil velik črn maček, ki je do tedaj črtno domoval v peči. Prisotni, ki se niso dosti manj ustrašili, so Mira otrebili zervajice in mu pomagali na nogo. Potem so se spogledali in planili v smeh:

»Zaminirano?«

»Kje je tisti hudčev maček?« si je Miro pomagal iz zadrege ter v sveti jezi pohitel za mačkom. Če pa je maček svojo zlobo poplačal z življenjem, tega pa res ne vem.

Partizanski fotograf je ujel v svoj objektiv tudi to sesterico: pet fantov in deklet na skrajni levi. Posnetek skupine, oborožen z bombami in puško, je verjetno nastal po razpadu Italije. Za tistega, ki sesterico pozna, slika ne bo pretrd oreh. Zatorej nam sporočite, kje je na sliki, kje je posneta, ob kakšni priliki, skratka, sporočite vse, kar o njej veste.

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Partizanski ranjenci na okupiranem Štajerskem

V tistih dneh sem obiskal tudi ranjence v Senočeh. Bili so dobro hranjeni, pogrešali pa so primerne strokovne nege. Zaradi pomanjkanja zdravil so uporabljali za rane doma prirejeno zdravilo — recept neke stare ženske — zmes iz devetih sestavin. Ranjenci so ležali po dobro zakamufiranih bunkerjih na strmini sredi vresja. Med njimi sem našel precej znanih borcev iz Bračičeve in Tomšičeve brigade. Tukaj so se zdravile tudi tri bolničarke, ki so bile ranjene v začetku pomladanske ofenzive. Pregledal sem ranjence in tistim s strelnimi prelomi naravnal ude na opornicah v pravilno nego. Ko sem še dal potrebna navodila, sem prek Svete gore zopet odšel v odred. Treba je bilo obiskati tudi številne bolnike in rekonvalescente, ki so bili na okrevanju širom po terenu. Prebivalstvo v teh krajih je bilo izredno gostoljubno in zvesto osvobodilnemu boju. Razumljivo je, da je partizanska saniteta tudi civilnemu prebivalstvu pomagala z vsem, kar je premogla.

V tem času je imel odred pod Sveto goro nad Litijo celodnevno borbo z belogardisti, ki so prišli z Moravškega. Zbirališče ranjencev je bilo blizu cerkve na griču. Mlada bolničarka Silva se je zelo izkazala. Bila je ves dan na položaju. Kadar je privedla kakšnega ranjenca na previjališče, je takoj zopet tekla k borcem. Pripeljali so tovariša Rika, pogumnega komisarja ukrajinske čete. Bil je ranjen v desno roko. Prestrelilo mu je nadelhnično. Opornico smo mu naredili iz pločevine, ki smo jo našli na pogorišču bivše šole. Ko je bil že obvezan, je dobil Riko psihonevrotičen napad. Kmalu se je umiril in nato zaspal. Zvečer smo ga komaj prepovrgli, da se je pridružil ranjenišnemu transportu v postojanko Senočee. Priljubljeni komisar se ni hotel ločiti od svojih borcev. Kljub zlomljeni roki je hotel voditi dalje svoje četo. O Riku so starejši borci pripovedovali mnogo junških dejanj. Nekoč je pri belem dnevu na cesti v Trbovljah ubil gestapovca. Kako naj bi zdaj bil v bolnišnici? Že čez dva dni se je svoje-

voljno vrnil v enoto. Nato smo ga poslali v terensko oskrbo. Dodelili smo mu bolničarko, da bi skrbel za njega. Sedaj, ko se je že dalo slutiti, da bodo dnevi partizanstva kmalu obrodili sad, se je vsakdo branil oditi iz enote. Načelnik štaba Berto je zaradi prestanih na-

porov dobival periodične živčne napade. Toda nihče ga ni mogel prepovrgiti, da bi šel na okrevanje. Povsod je bila pomlad, toplota, sonce in zelenje. Ni bilo več snega, mraza in zasneženih poti. Blížal se je mesec maj. Pričelo je cvesti sadno drevje. Vsak dan je bil lepši od prejšnjega. Pozabili smo na pravkar prestalo zimo. Preživeli smo jo!

Odred je imel tudi četo Avstrijcev, ki so dezertirali iz nemške vojske. Ti so se v bo-

jih dobro izkazali. Ko smo v aprilu 1945 taborili na Smohorju nad Laškimi, je bil Avstrijec Pfeifer iz Lipnice, star 48 let, med težko ranjen v pljuča. Bil je zelo slab. Mislil je, da bo umrl. Oskrbel sem ga kar na prostem. Prenesli smo ga v partizansko bolnišnico v Rečici in skrbeli zanj prav tako kot za vse ostale ranjence. Po osvoboditvi je ozdravel in odšel v svojo domovino.

Prvega maja leta 1945 mi je navsegodaj prinesel kurir sporočilo dr. Boštjana, naj pridem takoj v njegovo bolnišnico, da mu pomagam pri operaciji. Precej sem se odpravil na dobro znano pot proti Čemšeniški strani. Prek vrha Mrzlice sem se spustil navzdol mimo bivše planinske kočice. Bila je gosta megla. S kurirjem sva privedno prekorčala cesto Trbovlje—Savinjska dolina na prelazu blizu Lize. Kramljaje sva prešla vsa križišča pod Javorjem, kjer so skoraj vsak dan hodile švabske patrolje. Dr. Boštjan me je že težko čakal. Riko je bil zelo slab. Prinesli so ga prejšnji dan. Ko je bil že precej

okrevan, je začel, nenadoma močno krvaveči iz poškodovane žile v rani. Zdaj je ponovno zakraval, pojavila se je že vročina. Ttkivo v bližini strelne rane je bilo že vse razmehčano. Treba bo amputirati desno roko. Ker oslabei bolnik splošne narkoze najbrž ne bi več prenesel, je bilo potrebno lokalno omrtvičenje. Amputacija tik pod ramenskim sklepom je dobro uspela. Drugi dan je temperatura padla in Riku se je zdravje vidnoboljšalo. Z dr. Boštjanom sva opravila še nekaj operacij, vedel odstranjen je projektilec. Zvečer so pripeljali ranjenca s Črnege vrha, odkoder je Zidankova brigada za prvi maj vdrla v Vrankso, zajela nemško posadko in odpeljala velik plen. Bolnišnica je bila sedaj polna. Vsi njeni stanovalci pa so s svojimi mislimi že živeli drugje, v dolini, v svetlih bolniških sobah, kjer se bo skozi velika okna videlo modro nebo. Vsi so se pogovarjali samo o dnevu, ko bodo zapustili gozd in se vrnili po široki beli cesti v tisto življenje, za katero so dali svoje zdravje. Dr. Ivan Cestnik

POSLEDNJA VOZNA S »KLARO«

Cesta, ki se je spuščala z biokovskih pobočij, je bila strma in kotanjasta. Nekega novembrskega popoldneva leta 1943 je po tej cesti peljal avtomobil z nemško zastavico na blatniku. Drvel je proti vasi Uvali. Pred hišo na prvem ovinku je šofer naglo zavrl, iz avtomobila pa je skočil mornariški oficir in nekaj prebral iz beležnice, ki jo je držal v roki. Nato se je ozrl na napis nad vrati in zadovoljno prikimal. Tam je pisalo JOSO ROŽINA.

»Prav smo prišli,« je rekel oficirjem v avtomobilu, »tu bomo dobili vse potrebne podatke.«

»Torej je ta tisti, ki ga nam je bil priporočil polkovnik Umberto,« se je oglasil nekdo iz avtomobila.

»Da, prav ta je,« je odgovoril suhljati nemški podpolkovnik.

Oficirja sta krenila na dvorišče, šofer pa je počakal v avtomobilu. Nasproti jima je pohitel gospodar z nasmehom na obrazu in ju je pozdravil po nemško.

Po krajšem pogovoru sta se nemška oficirja z zadovoljstvom prepričala, da je pred njima zares človek, ki so jima ga bili priporočili. Nato je nemški mornariški podpolkovnik vprašal gospodarja:

»Lahko še nočoj gremo dalje?«

»Ne bi vam svetoval, gospod. Obveščen sem, da komunisti nadzirajo cesto in naselji Lovozivik in Smokovac. Zakaj bi tvegali? Počakajte tu.«

»Da bi pri vas prenočevali?«

»Kot pač želite, gospod. Pri meni boste na varnem.«

Oficir se je strinjal. Zaupal je gospodarju, saj so mu ga bili zavezniki tolo priporočili. Okusno opremljena sobica je gostom obetala zadovoljstvo in varen počitek. Podpolkovnik je medtem, ko je čakal na večerjo, ogledoval karto.

»Daleč smo,« je rekel mornariški oficir. »Najbolje bo, če pripravimo radijsko postajo in pošljemo na 'Klara' šifrirano brzojavko.«

Kmalu nato se je skozi ozračje prebiral signal »XCG«. Ko so upostavili zvezo, je podpolkovnik oddal brzojavko. Zmenili so se za naslednji pogovor, ki naj bi ga imeli ob 19.35.

Povsem po naključju pa je radijske signale — mimo radijskega sprejemnika v kabini male vojne ladje »Klara« — prestregla še partizanska radijska postaja na Biokovu. Radist je z lahkoto dešifriral besedilo, saj je nekaj dni poprej dobil od obveščevalcev nemški ključ za šifriranje. Imel pa je tudi mali goniometer, s katerim je ugotovil smer, od koder je bila odposlana nemška brzojavka.

Medtem je »Klara« mirno počivala v neki slabo osvetljeni luki. Le stražarjevi koraki in udarci valov ob ladjo so kahlili nočni mir. Posadka je spala in ni pričakovala, da bi jo utegnili vznemirjati in pošiljati na pot. In vendar se je še pred polnočjo zgodilo prav to. »Klara« je izplula iz luke. Njen poveljnik Imre Kurt je stal na mostišču in strmel v temo. Morje je bilo nemirno, zaradi česar pa si ni delal skrbi. S strahom je opazoval le obalo, ki je bila še nemirnija.

V času, ko je »Klara« plula proti zalivu, kjer bi morala v skladu z brzojavko Kurtu dobro znanega nemškega podpolkovnika vkrcati skupino oficirjev, je v vasi Uvali prišlo do male drame.

Okupatorjevi oficirji, ki so prihajali v ta kraj, so Josa Rožina dobro poznali in mu zaupali. V njegovi hiši so pogosto prenočevali, razen tega pa so vselej dobili zanimive podatke o partizanih. Povsem drugačno sliko pa bi si o nemem ustvarili, če bi v italijanskih štabih nekoliko natančneje zasledovali usodo oficirjev in podoficirjev, ki so se ustavljali pri Josu. Marsikdo izmed njih je že naslednjega dne padel ali pa se izgubil brez sledu. Pri tem pa je Josa vselej ostal »čist«, zakaj vse to se je dogajalo izven vasi in njegove

(NADALJEVANJE S 6. STR.)

PONAREJEVALEC FALZIFIKATOV

Mesto Rovno leži sredi zahodne Ukrajine. Od drugih mest se v ničemer ne razlikuje: v njem so majhne pritlične hiše, le ob glavni ulici je nekaj višjih hiš. Nemci so iz tega mesta napravili središče okupirane Ukrajine.

Mesto Rovno je zelo zanimivo, zakaj v njem se je tedaj zadrževal reichskomisariat za Ukrajino, ki ga je vodil Hitlerjev namestnik in gausleiter Vzhodne Prusije Erich Koch. Tam je bil tudi gestapo, štab nemške žandarmerije in štab generala von Ilgena, ki je poveljeval specialnim enotam v Ukrajini. Čeprav je bil tedaj tudi Kijev že v nemških rokah, je Rovno še nadalje ostalo njihovo središče. Nemci so verjetno sklepali takole: čim dlje

ovratnika in njuni glavi z vso močjo tresčilo drugo ob drugo Policista sta se kot žogi odbila vsak na svojo stran in obležala na tleh.

»Odvrzite orožje!« je Prihodko ukazal še drugim in nameril nanje svojo brzostrelko.

Medtem so prispeli v vas naši obveščevalci in presenečeno gledali Koljo Prihodka, kako se pogovarja s kmeti, medtem ko je zraven njega bil kup nemških

pa je znal mojstrsko ponarediti vsak podpis. Tako smo za marsikaterega našega obveščevalca pripravili vse potrebne listine — ne le civilne dokumente, temveč tudi potrdila gestapa.

Doživeli smo marsikaj zanimivega, med drugim tudi tole: Nekoč nas je sosednji partizanski odred zaprosil, naj jim preskrbimo kakršnekoli listine za njihovega obveščevalca, ki ga nameravajo poslati v Luck. Poslali smo jim »potrdilo o službenem potovanju«, ne da bi jim povedali, da je to naš izdelek. Njihov obveščevalac je bil s tem potrdilom dvakrat v Lucku in obakrat se je srečno vrnil. Moral bi iti še tretjič, pa je rok, ki je bil označen na potrdilu, že potekel. Zato so sami popravili datum in ponaredili podpis. O vsem tem je Lu-

ČEVLJARSKA DELAVNICA TRZIC

IZDELUJE OTROŠKO OBUTEV IN VSA POPRAVILO, KAKOR TUDI VSE VRSTE COPAT

Pridružujemo se čestitkam za občinski praznik!

TRŽIŠKA TOVARNA KOS IN SRPOV - TRZIC

IZDELUJE KVALITETNE KOSE IN SRPE, ROČNO ORODJE — MIZARSKO IN PLESKARSKO

Prisrčne čestitke za občinski praznik vsem občanom!

od fronte, tem bolje zanje.

Mesto je bilo polno nemških oficirjev, uradnikov in njihovih sorednikov, ki so si tu obetali lažnejšega življenja. Prav zato bi Rovno utegnili postati izvor zelo pomembnih podatkov za glavno poveljstvo sovjetske armade. Sklenili smo, da se bomo začeli počasi in previdno približati vanj.

V Rovno smo nameravali poslati predvsem tiste, ki so mesto dobro poznali in ki so imeli tam sorodnike ali znance. Med njimi je bil tudi Kolja Prihodko, ki je pred vojno služboval kot vodja skladišča na tamkajšnji železniški postaji. Star je bil dvaindvajset let, visok, stasit, privlačnega obraza in še lepših oči.

Ze v začetku našega partizanovanja je doživel naslednjo dogodivščino: Nekoč je prehitel skupino naših obveščevalcev in je prvi prispel v neko vas, kjer je sredi hiš opazil skupino objokanih žena. Vprašal jih je:

»Kaj se je zgodilo?«

»Naše fante in dekleta vozijo v Nemčijo!«

Prihodko se je nato približal policistom-hajdamakom, ki so stali sredi gruče.

»Kdo ste vi?«

»Policisti!« je odgovoril eden izmed njih, ne da bi vedel, s kom razgovarja.

»Zakaj zbirate mladino?«

»Tako so nam ukazali. Kdo si pa ti?« se je naposled spomnil glavni izmed njih.

»Tako je se bova spoznala!«

Po teh besedah je Prihodko zgrabil dva policista hkrati za

pušk, nekoliko stran pa so sedeli zvezani policisti.

Sklenili smo torej, da bomo v Rovno najprej poslali Koljo Prihodka. Kako pa naj ga oblečemo? Njegova obleka se je bila spremenila v cape, v Rovnem pa mora biti pristojno oblečen, da ne bi vzbujal prevelike pozornosti. Zaplenjenih oblek nismo imeli, pač pa smo našli štiri borce, ki so bili sorazmerno dobro oblečeni.

Predstavljajte si naslednji prizor: Štirje ljudje sede v samem spodnjem perilu zraven ognja in nikakor jim ne gre v glavo, zakaj smo jih slekli. Medtem pa Kolja v šotoru preizkuša obleko za obleko in neprestano godrnja:

»Saj so pritlikavci, ne pa ljudje!«

Naposled se nam je le posrečilo, da smo Koljo vsaj za silo oblekli. Le čevljev številka 44 nismo mogli zanj nikjer najti. Z dovoljiti se je moral s škornji, prek katerih si je spustil hlačične. Prihodko je v Rovno krenil z legitimacijo, v kateri je pisalo, da je njen »lastnik Gričenko, prebivalec vasi Lenčine«.

Po Koljevi vrnitvi smo v Rovno poslali še več naših ljudi in vsi so se srečno vrnili v naše taborišče, ki je bilo kakih 120 kilometrov daleč od Rovna. Opremlili smo jih z listinami, ki jih je izdeloval Kolja Strutinski. S pomočjo šestila in žepnega noža je iz naših gumijastih podplatov izdeloval štampiljke, medtem ko je Gesarskij s pisalnim strojem, ki smo ga bili zaplenili na nekem posestvu, tipkal besedilo, Lukin

kinu in meni pripovedoval komandant njihovega odreda, ko je prispel v naše taborišče.

»Imam fanta, ki zna tako dobro ponarediti podpis, da ga sploh ne razlikuješ od pravega.«

Lukin je na videz jezno poskočil in zavpil:

»To pa je že kriminal! Kako ste si le upali spreminjati dokumente? Za to boste še odgovarjali! Ponaredili ste — moj podpis!«

Komandant ga je najprej prestrašeno gledal, nato pa smo se vsi skupaj prav od srca nasmejali.

D. MEDVEDJEV

Iskrice iz tujih časnikov ...

● Po padcu katoliško-klerikalnega Ngo Dinh Diemovega režima v Južnem Vietnamu so budisti zahtevali eksekucijo armadnega majorja Dang Syja, ki je lani ukazal streljati na demonstrante v Hué. Po tem je videti, da je ta najstarejša ohranjena religija najbolj poštena: »Oko za oko, zob za zob.«

● V Združenih državah so v enem tednu poddelili trem zelo znanim osebam naslov doktorje honoris causa: predsedniku Lyndonu B. Johnsonu »University of Texas«, Claudiu Taylor Johnson, njegovi ženi »Lady Bird« ista univerza in raskitu Georgeu Corleyu Wallacu »Bob Jones University« v Alabami. Vsi že vemo, da obstaja deviška, nacionalna, socialna čast in čast na bojnem polju, ki je najljubša generalom, da pa na Mississippiju znova podčrtujejo zloglasni pojem Alfreda Rosenberga in dr. Roberta Leya in da podeljena čast lahko prizna vrednost enega človeka pred drugim, to je vsekakor nekaj novega.

● Prav tako v Ameriki (San Francisco) so odpustili iz službe mladinskega pomočnika Jamesa Forstnerja, ker — je nosil brado. Spet pa so ga morali sprejeti, ko je sodnik ugotovil: »Kadar tako začnemo, se lahko kaj slabo konča. Kmalu bomo lahko prepovedali brke, nato zalize. In končno bo še glava odveč.«

● Tudi v Ameriki (na Broadwayu v New Yorku) so uprizorili premiero drame »Blues« za Mr. Charlieja, ki zastopa skrajni črni rasizem. Namesto da bi proti tej drami Jamesa Baldwinja demonstrirali, sta jo dve belopolti dami podprli s čeki v vrednosti 10.000 dolarjev. New York je v primeri z ostalimi kraji res velik mesto.

... domisljice tega tedna

JOHN RULE, ameriški vzgojitelj: »Mlad človek se mora upreti družbenim navadam, da se jim pozneje lahko laže podredi.«

E. HESKETH, britanski pedagog: »Če učitelji o vzgoji ne vedo nič več kot mesarji o klanju, dobe otroci brazgotine, ki ostanejo za vselej.«

SHEILA DUNCAN, britanska novinarka: »Kričeče, rjoveče, tu-leče oboževanje »Beatlov« je trening teenažerjev za življenje.«

JOHN PASTRANO, ameriški literarni kritik: »Danes tiskajo stvari, ob katerih zardeva celo tiskarsko črnilo.«

5 USODNIH DNI druge svetovne vojne

19.

(Bitka pri Midway — 4. junij 1942)

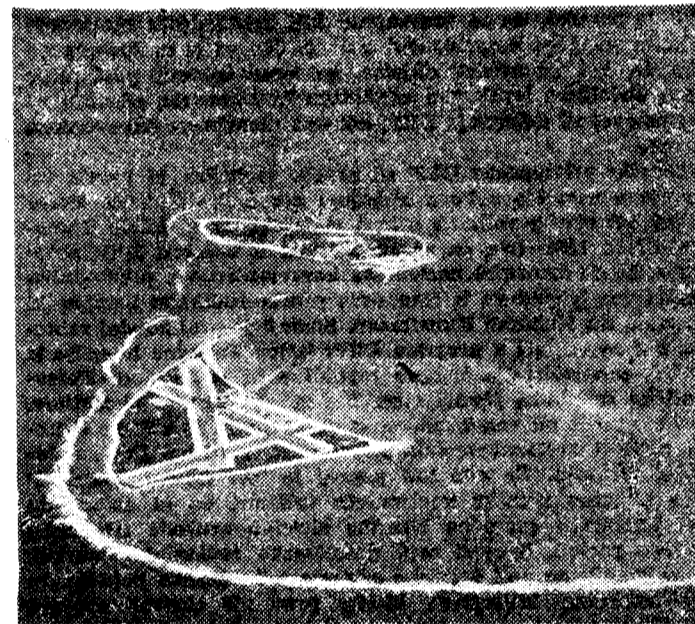
DAN, KO JE JAPONSKA IZGUBILA VOJNO

Le malo Evropejcev pozna vojno na Pacifiku. Združene države Amerike so se udeležile bojev v severni Afriki, Italiji, Franciji in Nemčiji, na Tihem oceanu pa so se spopadle z Japonci. Boj so začele v močno podrejenem položaju, končale pa z velikansko premočjo. Atolsko otočje Midway (prost prevod »sredi poti«) zasluži svoje ime iz dveh razlogov: leži sredi Tihnega oceana in sredi poti, ki je pripeljala ZDA iz ponižanja v zmago.

Dolga tisočletja so bili edini gospodarji Midwaya ptiči. Živeli so v velikanskih jatah, valili mladiče in umirali, se spopadali z drugimi ptiči. V bistvu so živeli mirno. Vendar so moderni časi zajeli tudi atolsko otočje Midway: na kopnem se je pojavilo polno hrumečih strojev, v zraku je bilo polno letajočih strojev, v zalivu je bilo polno plavajočih strojev. Ptiči so se spopadli z novimi sovražniki. Njihov napad je bil nevaren, saj se je marsikatero letalo pokvarilo zaradi trčenja z njimi. Novi gospodarji Midwaya so hoteli pregnati stare, vendar je bilo ptičev preveč...

Midway je prototip tihomorskih koralnih otokov. Večina teh otokov ni porasčena s kokosovimi palmami in naseljena s Polinezijci, kot si ljudje navadno predstavljajo rajsko življenje. Na Midwayu pred prihodom belih mož ni bilo ne ljudi, ne dreves, ne vode. Na otoku je poganjalo le nizko grmičevje z neznanško obilnim trnjem.

Midway sestavljata dva otočka: Peščeni otok (Sand Island) in Vzhodni otok (Eastern Island). Prvi je dolg dobrih dva tisoč metrov, drugi pa niti toliko. Koralna meja, ki je deloma pod vodo, deloma pa nad njo, obkroža otočje v krogu s premerom dvanajstih kilometrov, vendar je dno zelo valovito, tako da se ladje lahko zasidrajo samo na sredi lagune. Vendar so morali do srede lagune izkopati kanal med Peščnim in Vzhodnim otokom, toda prvi bager, ki se je lotil tega dela — »Saginaw« — je nasedel na kletci.

Midway, atolsko otočje na Tihem oceanu. Pristajalne in vzletne steze za letala na Vzhodnem otoku, ki je komaj večji od letalonosilke

Midway je pomemben zaradi neizmerne osamljenosti sredi Pacifika. Med Havaji in Japonsko je približno deset tisoč kilometrov slane vode. Izjema je nekaj koralnih čeri, ki mole iz vode (na primer Maro Reef in French Frigate Shoals), za kopno lahko štejejo le Midway, Wake in še manjša otoka Johnston in Kure. Guam in otočje Mariani, Kwajele in otočje Marshall ter Canton in otočje Phoenix so daleč na jugu, Aleuti pa daleč na severu.

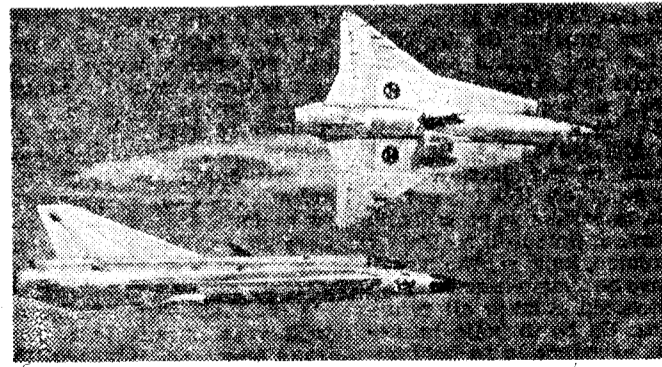
Prejšnje stoletje se je Pacific Steamship Company domislila, da bi na Midwayu zgradila skladišče za premog. Vendar je morala odnehati, ker je otočje tako težko dosegljivo. Trideset let pozneje — leta 1903 — je Pacific Commercial Cable zgradila na otoku relejno postajo za linijo Honolulu—Manila. Midway je dobil prve stalne prebivalce, ki so bili bolj osamljeni kot katerikoli svetilničar na svetu. Potem je prišla na otočje letalska družba Pan American in potniki so lahko prebili noč v majhnem hotelu na Peščnem otoku. Dvakrat na teden je na mavrični vodi v laguni pristalo letalo Clipper. Vendar je bilo vse skupaj le slabotna prekinitve velikanske osamljenosti.

Leta 1940 pa se nenadoma začne invazija na Midway. Na obzorju že hrumi vojna. Odbor za tihomorska oporišča sklene, da mora biti Midway kot prva bojna črta pred Havaji prav tako pomemben kot Pearl Harbour. Atol je prišlo utrujvat nekaj deset ladij in nekaj tisoč mož. Vojaki, mornarji, letalci in »morske čebele« (ssea bees: pripadniki mornariških gradbenih oziroma pionirskih enot), civilni delavci, ki so jih najeli podjetniki iz Seattle in Los Angelesa in ki so jih privabile visoke plače in ki se zdaj pritožujejo, da so na prisilnem delu. Pitna voda, ki jo vozijo z ladijskimi cisternami, je racionirana. Alkohol je prepovedan, vendar je močan, kajti tihotopijo ga na otok. Veter, koralni prah, bučanje morja, predirljivi ptičji koncert, natlačene sobe, neudobje, občutek tesnobe in nepomembnosti jim rahljajo živce, vrstijo se pretepi in krvavi spopadi, tako da ima mornariška policija polne roke dela tako z vojniki kot s civilisti.

(Dalje prihodnjič)

MEHISKI POMORSKI KADETI so pred kratkim na dveh šolskih ladjah — topnjačah — pripluli na obisk k naši vojni mornarici. Na sliki jih vidimo, kako si ogledujejo hidrocentralo Split

SVEDSKO VOJNO LETALSTVO so pred kratkim izpopolnili z novo verzijo znanega reaktivnega lovca Saab 35 Draken. Hitrost prejšnjega letala je znašala največ 1850, sedanjega letalo pa doseže hitrost 2400 kilometrov na uro

V BESEDI IN PODOBI

TOVARNA OBUTEV »PEKO« TRZIC

KATERE LETNI MODELI SO DOBILI NA SEJMIH V LJUBLJANI IN BEOGRADU VISOKA PRIZNANJA IN ODLIKOVANJA, IMA V SVOJIH POSLOVALNICAH STALNO NA ZALOGI BOGATO IZBIRO MOŠKE, ŽENSKE IN OTROŠKE OBUTEV

Ob občinskem prazniku čestitamo vsem delovnim ljudem!

Se bo Strauss spajdašil z neofašisti?

Malone natančno mesec dni po dvasjetih letih, računajoč od dneva, ko je bonnska vlada sklenila razpustiti desničarsko Nemško drž. stranko (DRP — Deutsche Reichspartei), se bo le-ta letos v pozni jeseni sama razšla. Tedanji predlog o prepovedi delovanja DRP je izzvala tako imenovana afera Naumann. Neka skupina pod vodstvom nekdanjega drž. tajnika Goebelsovega propagandnega ministrstva Naumanna in nekdanjega hamburškega okrajnega vodje («Gauleiterja») Karla Kaufmanna je na tajnih sestankih presodila, da bi kazalo prigrabit oblast in uvesti fašistični režim. Čeprav so tedanje zgodnje zasedbene oblasti v Nemčiji podpirale pravno postopanje zoper zarotnike s svojim dokaznim gradivom, je moralo pristojno zvezno ustavno sodišče v Karlsruhe priznati, da je obremenilno dokazno gradivo običajno nekje sredi poti. Vsekakor je bilo 17. novembra 1953., leto dni po omenjenem sklepu bonnske vlade, v nekem pismu zadevnega sodišča rečeno: »Zvezno ustavno sodišče ni prejelo doslej nikakršnega predloga za pravno postopanje zoper DRP.«

Službeno mesto, ki je nedvomno zadržalo dokazno gradivo proti nacistom, članom DRP, so odkrili v juniju 1954: Adenauerjev drž. tajnik dr. Globke — ta je bil kot sopisec nürnberskih razlag rasnih zakonov sam hudo obremenjen — je pooblastil desničarsko ekstremnega klerikalnega fašista in pravika dr. Aschauerja, naj spravi afero dokončno s sveta. Tej najvišji intervenciji je brčkone botrovalo dejstvo, da so v Naumannovi zaroti sodelovali tudi člani Svobodne demokratske stranke (FDP — Freie Demokratische Partei); FDP, prvotno liberalna stranka, pa je bila v Bonnu edina stranka, na katero so se lahko krščansko demokrati opirali v parlamentarnem boju proti socialnim demokratom.

Nemška drž. stranka se je vendarle še vdrugič podala v nevarnost, da jo utegnejo prepovedati, in sicer v zvezi s protisemitskimi izgredi v Kölnu. Le-ti so po vsej Nemčiji izzvali rasistično gonjo, v kateri so naposled sodelovale celo politično

POSLEDNJA VOŽNJA

(NADALJEVANJE S 5. STR.)

hiše. Sedaj pa je do tega prišlo na njegovem dvorišču. Prišla sta dva kmeta, Josu nekaj zašepetala, nato pa se je začela akcija. Oficirja sta presenečeno ogledovala ljudi, ki so ju razoroževali, hkrati pa sta po tihem preklinjala italijanskega oficirja, ki jima je bil dal naslov. Ilegalci so ju nato zvezali in odpeljali s seboj.

Uro ali dve kasneje se je skupina ljudi v nemških uniformah spuščala proti morskemu obali. Hiteli so proti zalivu, kjer se je navzlic temi odražal obris ladje. Nato so s dvema žepnima baterijskima svetilkama začeli dajati signale. Na poveljniškem mostu »Klara« so jih takoj opazili. Drug za drugim so si sledili rumeni, rdeči in zeleni signali. Ladja jim je odgovarjala z enakimi signali, nato pa se je še bolj približala obali, dokler ni v ribiškem pristanu zmanjšala hitrosti in se ustavila.

Eden izmed mornarjev je spustil lestvice. Na ladjo pa se je po njih povzpел en sam človek, vsi drugi pa so splezali na ladjo drugod. Ko so poskakali na krov, so planili po Nemcih. Oglasili so se tudi že prvi strel. S pištolo se je branil poveljnik ladje, ki pa je že vedel, da ladji ni več rešitve. Kmalu je bila v partizanskih rokah. Nekateri borci so že odvrgli nemške uniforme, vsi pa so imeli na sebi titovke z rdečo zvezdo. Ko je komandant dokončno uvidel, da je ladja izgubljena, si je pognal kroglo v glavo. Takoj nato so se vdali še tisti nemški mornarji, ki so se sprva poskušali upirati.

Nemce, kolikor jih je ostalo živih, so razorožili, nato pa jih odgnali na obalo, kjer so se pridružili nemškima mornariškima oficirjema, ki sta nameravala prebiti noč pri Josu Rožinu.

Nemški mornariški podpoldovnik si ni ni ni mogel odpušiti nepredvidnosti, hkrati pa ni mogel razumeti, kako da je »Klara« padla v partizansko pest, kako da so partizanski obveščevalci zvedeli za njegove ukaze in kako so jih mogli dešifrirati.

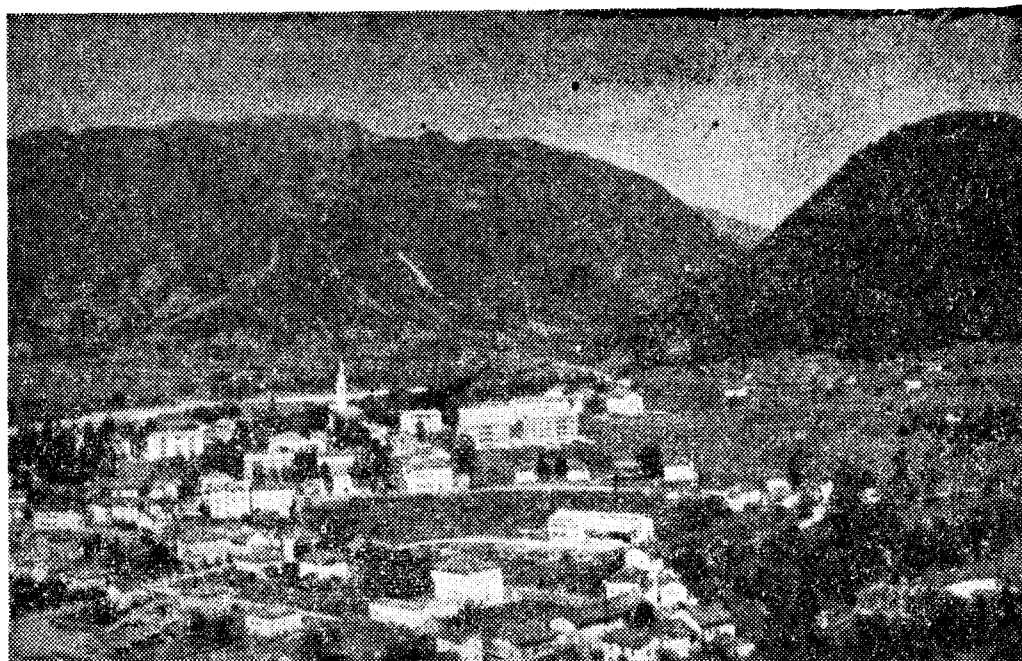
Medtem pa je na mizi partizanskega radiotelegrafista še vedno ležala dešifrirana brzojavka s »Klara«, ki je pomenila znak za začetek akcije. Brzojavka je bila kratka: »Klara« QRD — lahko začnemo. To naj bi pomenilo, da je ladja na poti, da je »Klara« odpulila. Nemški mornariški podpoldovnik pa te brzojavke ni nikoli prejel. Partizanskim obveščevalcem pa je potrjevala, da so past dobro postavili in da je »Klara« krenila na svojo zadnjo vožnjo...

Po tem dogodku je namreč dobila novo ime.

ZAHVALA

Podpisani Rudi Mařik se tovarišem v Sloveniji, ki sem jih nedavno obiskal, prisrčno zahvaljujem za lep sprejem in gostoljubje. Še posebej se zahvaljujem predsedniku Zveze združenj borcev NOV Slovenije Janku Rudolfu, nekdanjemu komandantu Ljubljanske brigade, v kateri sem bil kot partizan ranjen, Janezu Senici za Bežigradom, upravi invalidskega zdravstveno rekreacijskega centra v Strunjanu in tovarišem, s katerimi sem bil skupaj na odhodu v tem centru.

Rudi Mařik,
Šumperk 378, ČSSR

Minirali smo domobransko postojanko v Tolminu

Ko se spominjamo vseh doživetij iz velikih dni naše revolucije, bojov, pohodov, ko smo utrujeni kar v koloni grede spali in ko nas nista niti pretnja smrti, niti najhujše mučenje mogla zaustaviti pred izvršitvijo določene naloge, vidimo, koliko samoodpovedovanja in koliko hrabrosti je bilo potrebno, da smo vzdržali vse to. Ko se danes vprašujemo, kako nam je to uspelo, je tu samo en odgovor: moč za vse to nam je dajala ljubezen do domovine, visoka zavest o pravičnosti te borbe in neomajna volja za zmago. Zavedali smo se velike odgovornosti, ki smo jo prevzeli...

Ena izmed zgodb, ki kaže, kako je treba ljubiti domovino in sovražiti sovražnika, je tudi ta, ki sem jo zapisal po pripovedovanju Andreja Klínkona.

Bilo je poleti 1944. leta. V štabu Idrijsko-tolminskega odreda, so se pripravljali na uničenje domobranske postojanke v Tolminu. Ki je bila takrat v zgornjem delu Posočja, najmočnejša fašistična postojanka. V njej je bilo nekaj sto Nemcev, približno isto število Italijanov (200 Italijanov) je kasneje odšlo v partizane, večje število Cerkezov in Mongolov ter raznih specialnih okupatorjevih enot. Utrdili so se v prostorih bivšega italijanskega oficirskega kluba sredi Tolmina. Mesto samo je nudilo idealne pogoje za obrambo.

Vse to je štab Idrijsko-tolminskega odreda upošteval in ker je vedel, da tako majhna enota ne more napasti mesta, je začel pripravljati načrt, kako bi minirali domobransko postojanko s pomočjo domobrancev samih. Domo-

Partizanski obveščevalec Andrej Klínkon. Danes je slep, poročen in oče štirih otrok

branci, bilo jih je okoli 80, niso uspeli s pripogodbo dobiti novih pristašev in so začeli z nasilno mobilizacijo. Prav to je omogočilo partizanski obveščevalni službi, da je lahko vzpostavila stik z nekaterimi domobranci. Izvedbo same akcije je štab razpustil osemnajstletnemu obveščevalcu Andreju Klínkonu. Štab in obveščevalni center odreda sta bila takrat v vasi Cadrj, dve uri hoda od Tolmina.

Dne 16. avgusta 1944 je Andrej že popoldne odšel iz Cadrja proti Tolminu. Okoli devete ure zvečer

je prišel do sotočja rek Soče in Tolminke, kjer je na dogovorjenem mestu čakala mati. Izročil ji je deset kilogramov trojila in ji pojasnil: »Veste, to je najmočnejši eksploziv, Angleži so nam ga poslali. Vžigalnik je narejen tako, da bo mina eksplodirala točno čez štiri ure. Pazite, danes mora biti postojanka minirana!« In potem se, kot v šali, dodal: »Najbolje bo, da ga položite domobranskemu komandantu pod posteljo!« Mati, ki ni bila vajena sprejemati takih nalog, je to razumela kot sinov ukaz.

Blizu je bil kraj, kjer imajo Klínkonovi (ali po domače Píkatonovi) svoje njive, zato je mati odšla še tja, nabrala nekaj zelenjave in z njo pokrila nenavaden zavoj. Zdej ni več oklevala. Preveč je sovražila izdajalce svoje domovine. Primorska je imela za seboj že dvajset let fašizma, pa se ti najdejo ljudje, ki po tolikih letih gorja se pomagajo fašistom. Ti ni ni šlo v račun. Eksploziv je izročila nasilno mobiliziranima domobrancema, obveščevalcema Oskarju Kovačiču iz Podlujbina in Jožetu Bajtu iz Dolja ter jima rekla: »Andrej je rekel, da postavite zavoj komandantu pod posteljo.«

Ponoči, bilo je okrog enih, je strahovita eksplozija prebudila Tolmince. Nastala je splošna zmešnjava. Kriki ranjenecv so odmevali v nočno tišino. Nemci so okoli postojanke, ki je bila v središču, takoj postavili straže. Tri dni se ji ni smel nihče približati, pa vendar razdejavanja niso mogli skriti. Kako močna je bila eksplozija, povedo tili podatki: na pročelju so nastale velike odprtine, strop v notranjosti se je podrnil na okoli stoečih smekah, so vislele rjuhe, odeje, deli oblek, perilo in druga oprema. Stražarja so našli kakih petdeset metrov proč od stražarskega mesta. Toda kot se mnogokrat zgodi — Andrejeva želja se ni izpolnila. Niti komandanta niti njegovega namestnika tisto noč ni bilo v postojanki in to ju je rešilo smrti.

Nemci so ukrepali zelo hitro, saj je bila to zanje velika sravnota. Takoj zjutraj so poslali vse domobrance v druge postojanke, tako je moral Oskar Kovačič v bunker ob železniški progi pri Kanalu. »Samo dvajset ranjenih imam«, so opravičevali svoj poraz, medtem ko so mrtve odpeljali pokopat drugam, da bi ljudje ne zvedeli za točno število mrtvih.

Ko se je zjutraj Andrej vrnil nazaj v Cadrj, je veselo pripovedoval o akciji. Vsi so sišli eksplozijo, toda borci in vaščani niso

vedeli, za kaj gre. Med partizani je bil tudi domobranski agent, ki je takoj prek svoje zveze sporočil, kdo so akterji dejanja. Ze naslednjega dne so zaprli Marijo Klínkon in šest domobrancev, med njimi tudi Oskarja Kovačiča in Jožeta Bajta.

Marijo Klínkon so zelo mučili. Stekli so jo do golega, nanjo pa obesili trideset kil železa in taka je morala ves dan, pod udarci, hoditi po dvorišču zapora. Ker ni ničesar priznala, so jo zaprli v sod, v katerem je bilo tri četrtine vode in ga valili po dvorišču. Tudi po tem mučenju je ostala nena. Tretjega dne so ji polili roke z bencinom in zažgali. Iz zapora je bilo slišati strašne krike daleč po Tolminu (upravnica muzeja v Tolminu, ki je to silala, pravi, da človek redkokdaj doživi tako grozo, kot ob poslušanju tistih glasov). Vendar je mati kljubovala tudi največjim mukam. Domobranci niso uspeli. Vrgli so jo v celico, z njo vred so zaprli tudi policijskega psa, da jo je trgal pri živem telesu. Težka mučenja sta prestala tudi oba sedemnajstletnika Bajt in Kovačič.

Šest dni po dogodku so jih v zgodnjih jutranjih urah odpeljali na najlepši kraj Tolmina, prav tja, kjer je pred šestimi dnevi preljela od Andreja eksplozija. Ma je bila že izkopana. Domobranci bi ne bili domobranci, če s seboj ne bi pripeljali duhovnika — bil je to župnik: Makuc, ki sedaj živi v stari Gorici. Upali so, da bodo žrtve pred smrtjo le kaj priznale. Marija Klínkon je odločno odklonila duhovnika, prosila je samo, naj po vojni izroče možu njeno prstano. Ko so jo povprašali po zadnji želji, je odgovorila: »Da imam zadnjo željo, želela bi biti skupaj z možem in sinom v partizanih, da bi se borila proti vam, zločincem!«

Tri srca, ki jih je usoda povežala, so se združila v smrti. Tri srca, ki so premagala strah in so kljubovala smrti zato, ker so vedela, da ideje v njih ne morejo ubiti — ideje o človeku, svobodi in lepši bodočnosti.

Izdajalec je prejel svoje plačilo. Odkrite je bil kot agent, obsojen na smrt in ustreljen. Sodilo mu je sodišče IX. korpusa. Andrej Klínkon, na katerega je bila med vojno razpisana nagrada, še živi. Vrnil se je domov, le živi so mu pustili in danes je popolnoma slep. Žena skrbi zanj in štirje otroci mu delajo veselje. Kljub težkim žrtvam se vedno goji v sebi vero vase in v družbo, za katero se je boril.

JOZE VIDIC

Periskop na 46. vzporedniku

popolnoma nezavzete tolpe mladoletnikov. Takrat je rešil DRP iz zadrege tedanji minister za notranje zadeve dr. Schröder; zadržil je namreč, da so pravzaprav bili spodbudniki zamazanja kölnske sinagoge komunistični izzivači. Ko se je ta špekulacija izkazala kot ponaredek dejstev, so sicer ustavili postopanje zoper obdolžene levčarske mladinske funkcionarje, pozabili pa so prepovedati delovanje DRP, edinega resničnega odgovornega krivca.

Število privrženecv DRP ni znano; vsekakor je uspelo tej stranki s pomočjo nekega bližnjega sorodnika Rudolfa Hessa se pri poslednjih volitvah vdreti v deželni zbor dežele Rheinland-Pfalz. 1961. leta pa so se pojavila v vodstvu DRP nesoglasja, ko je zamenjal nacionalno konservativnega predsednika Adolfa von Thaddenja iz Hannovera prusko-radikalni hamburški zdravnik dr. Heinrich Kunstmann. Slednji je prej ko slej zahteval, naj se vključi v program DRP: izstop Zahodne Nemčije iz NATO, nevtralizacija Zvezne republike in enako tudi Demokratične republike Nemčije ter boj zoper atomsko orožje, medtem ko je bil von Thadden za program, ki je nekako ustrezal politiki krščanskosocialnega vojnega ministra Franza Josepha Straussa. Ze dve leti poprej je bila izstopila iz DRP neka skupina nemško nacionalnih fašistov, da bi ustanovila von Thaddenu sovražno Nemško stranko svobode (Deutsche Freiheitspartei). Spopad med desničarsko radikalnimi nacisti, ki so krenili po poti bonnske oziroma münchenske politike, in neuklonljivimi hitlerjevci, ki niso prav nič skrivali svojega sovraštva do vseh zaveznikov tako Zahodne kakor tudi Vzhodne Nemčije, je na zadnjem strankinem zboru kumoval sklepu o prostovoljnem razidu stranke.

Medtem ko upa von Thadden, da bo lahko v zabodnonemških protestantskih krajih ustanovil Nacionalnodemokratično unijo (Nationaldemokratische Union), ki naj bi se ji pridružili tudi revanšistični privrženici razbite Vsenemške stranke (Gesamtdeutsche Partei), pripravlja Strauss na zahodnonemškem katoliškem področju podobno zvezo med svojo Krščanskosocialno unijo in ostanki bivše Vsenemške stranke. Do zedinjenja med Straussovo stranko in umirjenim krilom desničarske radikalne DRP je potreben samo še en korak. Se bolj desno ko ta grupacija bo stala samo še skupina pod vodstvom prof. Kunstmanna, ki si prizadeva doseči zedinjenje z Nemško stranko svobode in z Nemško skupnostjo (Deutsche Gemeinschaft), ki deluje na Bavarskem.

Zedinjenje Krščanskosocialne unije z Nacionalno demokratično unijo bi verjetno pomenilo konec interesne skupnosti med Adenauerjem in njegovim nekdanjim vojnim ministrom.

H. P. R.

Pravni nasveti

Primer Franca Sivca iz Zagorja, ki je bil objavljen v prejšnji številki »TV 15« v rubriki »Ob tabornem ognju«, je načel tole vprašanje:

»Ali res ni gmotno nič prizadet tisti borec, ki ga v delovni organizaciji premestijo na nižje mesto, a njegove nižje dohodke izenačijo po določenih zakona o dodatku zaposlenim udeležencem NOB?«

Odgovor na to vprašanje je zelo važen in je potrebno, da ga poznajo prav vsi prizadeti udeleženci NOB.

V uradnem listu SRS št. 21 od 10. julija 1964 je objavljen odlok, po katerem je določeno republiško povprečje na 36.000 dinarjev. Ker je torej z zakonom o dodatku za zaposlene

udeležence NOB odločeno, da tisti borci, katerih osebni dohodki ne dosegajo republiškega povprečja, povečanega za 25% (45.000 din), imajo po tem zakonu pravico do izplačila razlike med svojimi osebnimi dohodki in navedeno vsoto. Ta razlika se v celoti (100%) izplača udeležencem NOB od leta 1941, 90% te razlike gre borem iz leta 1942, a 60% borem iz leta 1943 (do 9. IX.).

Toda ta razlika se po sedanjih zakonskih predpisih ne šteje v pokojnino, kajti v pokojninsko osnovo se štejejo le redni osebni dohodki delavca ali uslužbenca. Da bo to boljše razumljivo, navedimo to na konkretnem primeru:

Udeleženec NOB iz l. 1941, ki ima najmanj 15 let delovne dobe, je bil pred izidom zakona o dodatku zaposlenim udeležencem NOB na delovnem mestu, kjer je prejemal 38.000 dinarjev mesečno. Ker mu po določenih navedenega zakona gre sedaj mesečno 45.000 din, prejme po tem zakonu razliko 7000 din. Toda, ker gre temu

borcu, ne glede na njegove redne osebne dohodke, mesečno 45.000 din, ga delovna organizacija premesti na delovno mesto z 32.000 din dohodka in tako bo le-ta prejemal 13.000 dinarjev dodatka, a v vsakem primeru bo njegov dejanski dohodek 45.000 din.

Na prvi pogled ta borec res ni gmotno nič prizadet. Toda, ker se dodatek ne šteje v pokojnino, pride v prvem primeru v poštev za določitev pokojninske osnove 38.000 din, a v drugem le 32.000 din, kar pa znatno znižata pokojninsko osnovo prizadetega. To pa je zelo važno za vsakogar, predvsem pa za tiste, ki jim do upokojitve ne manjka več dosti let.

V. F. P. Z. — Ste 70% vojaški vojni invalid iz I. svetovne vojne. Od 1933. leta ste invalidski upokojenec. Imate 34 let in 23 mesecev delovnega štaza za pokojnino. Po prevedbi 1961. leta prejemate mesečno pokojnino 17.200 din in ste bili prevedeni v IX. zavarovalni pokojninski razred. Bili ste kvalificirani delavec. Zanima vas, če imate pravico do pokojnine po VI. zavarovalnem pokojninskem razredu. Prav tako vas zanima, od kdaj

vam pripadajo kot vojaškemu vojnemu invalidu čevlji, ali od datuma izdaje nakaznice ali od nabave čevljev.

Do VI. pokojninskega razreda imajo pravico le tisti udeleženci narodnoosvobodilne vojne, ki so stopili vanjo pred 9. septembrom 1943, pa bi bili po delovnem mestu in rednih mesečnih prejemkih ter kvalifikaciji razvrščeni v enega nižjih zavarovalnih pokojninskih razredov. Ker ne navajate, da ste udeleženec narodnoosvobodilne vojne, v katero naj bi vstopili pred 9. septembrom 1943, sklepamo, da verjetno niste in zato ne bi mogli doseči VI. pokojninskega razreda. Če pa ste, potem lahko takoj zahtevate prevedbo pri Komunalnem zavodu za socialno zavarovanje. Samo dejstvo, da ste kvalificiran delavec, pa vas ne opravičuje do prevedbe v VI. pokojninski razred.

Enoletni rok za čevlje se računa od prevzema čevljev in ne od datuma izdaje nakaznice za čevlje. Zato morate v prihodnje paziti, da brž ko prejmete nakaznico, tudi takoj dvignete čevlje. Le v tem primeru se datum izdaje nakaznice ujema z datumom dviga čevljev.

NORD FILTER

Na dopustu, ob morju ali v planinah, naj vas spremlja osvetojuča cigareta

NORD filter
TOBAČNE TOVARNE
V LJUBLJANI

NORD FILTER

POSLEDNJA TROJKA KLAVCEV

Iz obveščevalčevih zapiskov

— Zdaj moram iti, je dodala in se obrnila proti kabinam.
— Se bova še videla? sem jo poskušal ustaviti.
— Mogoče, se je nasmeja in stekla proč.
Potem sem spaval na drugi breg, obšel skupine kopalcev in se nekajkrat osvežil. Plaval sem po reki in se v teku vračal tja, kjer sem bil neopazno zakopal v pesek pod neko vrbo pištolo in cigarete.
Opoldne sem znova preplaval reko. Šel sem kosit in se ogledal v oddelku, da bi zvedel, ali je kaj novega.
— Tiste tri so videli z neko skupino, a nihče ne ve natanko njihovih imen, mi je pojasnil dežurni.
— Kako da se v tem majhnem mestu ljudje ne poznajo? sem vprašal in ni mi bilo še jasno, kako težko bo izslediti v takem mestu vso skupino.
— So ljudje, ki so bili tukaj pred vojno, pa se zdaj vračajo. Ti pripeljejo koga s seboj. Poleg tega so iz vojske demobilizirani tisti, ki so vložili prošnje, da bi nadaljevali solanje. Tudi takih ljudi je več v Bečeju. Prav tako jih prihaja veliko iz okoliških vasi, kamor so preselili živelj iz revnih krajev, mi je pojasnjeval dežurni oficir.
Spoznaval sem, kako res je vse, kar mi je rekel, bil pa sem prepričan, da jih bomo vseeno našli. Toda jaz sem hotel stvar hitro končati. Zato sem se odločil, da grem znova na Tiso. Pokosil sem in se vrnil k reki.
Zaplaval sem, držeč nad glavo zavojček s časopisi, ki sem bil vanje zavil pištolo in cigarete. Na drugem bregu je bilo zdaj le nekaj kopalcev. Veliko jih je bilo odšlo na kosilo.
Ležal sem blizu mesta, kjer je hodilo mimo največ kopalcev, ki so prihajali popoldne, in se sončil. Čas je tekkel. Ta počitek, ki sem bil vanj prisiljen, bi mi prišel prav, če ne bi bil malce živčen.
Ze sem čutil, da mi bo sonce ožgalo kožo, zato sem se skril v vrbovo senco. Tedaj sem opazil Sofijo. Sedela je z nekim fantom, ki ni mogel imeti več ko dvajset let. Vstal sem in stopil k njima. Pozdravil sem dekle, potem pa sem se obrnil k fantu.
— Imate morda ogenj? sem vprašal in mehal cigareto.
— Nimam! je kratko in neprijazno odvrnil fant.
— To je tovariš, ki je poizvedoval, je vpadlo dekle in se obrnilo k fantu.
— Kaj me briga! Pojdiva v vodo, ji je odvrnil in vstal.
Stekla sta stran in zaplavala po reki. Spremljal sem ju s pogledom. Sto metrov niže sta šla iz vode in zavila po bregu navzdol.
Tudi jaz sem šel za njima. Ko sem se jima približal, sem zaplaval in držal zavojček nad vodo. Moral sem si ohladiti kožo, ker me je bilo sonce že malo ožgalo. Onadva sta odšla precej daleč in se ustavila na neki sipini, ki se je dvigala iz vode. Obšel sem vrbovje in obstal v sencni neke vrbe.
Sonce se je spuščalo k zahodu. Tedaj je fant odšel skozi vrbovje in pustil dekle samo na sipini. Ostal sem skrit za drevesom in pogledal, kam gre. Videl sem, kako je šel med mladimi, nizkimi vrbari. Tam je bila peščena kotlina, ki jo je obkrožalo nizko šibje. Pripilazil sem se kolikor sem le mogel blizu.
Zagledal sem družbo, ki je bila prejšnji dan v restavraciji. Tisti, ki sem ga bil videl samo od zadaj, je bil zdaj obrnjen proti meni z obrazom. Nisem ga mogel dobro videti, ker je imel velika temna očala, sedel pa je v sencni drevesa. Na nekoga me je spominjal. Fant se je usedel poleg njih in jim jel nekaj pripovedovati. Vrnil sem se nazaj in odšel k dekletu.
Pogledala me je z izrazom nezadovoljstva.
— Odkod vi tukaj? je vprašala.
— Moram govoriti z vami. Gre za važno stvar, sem začel.
— Nič rada ne vidim. Moj znanec se bo vsak trenutek vrnil, je odvrnila in vstala.
— Kdo je to?

V ZAČETKU TEGA LETA SO SE ODPRLA VRATA ENEGA IZMED HANGARJEV LETALSKE DRUŽBE NORTH AMERICAN AVIATION, IZ NJEGA PA SE JE PRIKAZALO NAJNOVEJŠE AMERIŠKO POIZKUSNO LETALO — »X-15 A-2«.

Novo letalo

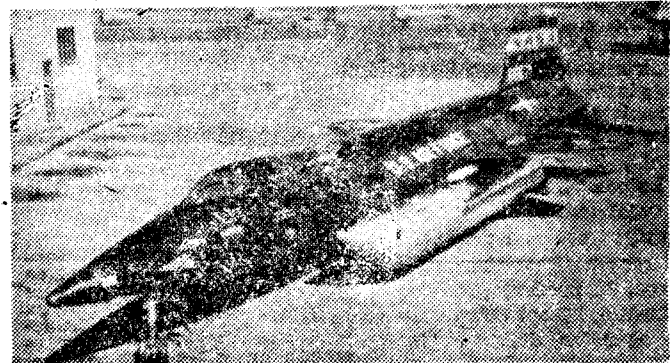
Dejansko gre za poizkusno letalo »X-15 A«, ki se je novembra 1962 med pristajanjem nekoliko poškodovalo, sedaj pa so ga temeljito popravili in izpopolnili z najnovejšimi tehničnimi dosežki.

Poizkusno letalo »X-15 A« se je prvič dvignilo v zrak septembra 1959. Ze pri prvih poletih je pokazalo izredne lastnosti. Zato so izdelali še dve enaki letali in so v naslednjih treh letih izvedli z njimi še več kot sto poletov. Hitrostni in višinski rekordi so padali drug za drugim: poizkusna letala »X-15 A« so z lahkoto prodirala 100 kilometrov visoko nad zemeljsko površino in letala s hitrostjo 6000 kilometrov na uro ali 1700 metrov na sekundo.

Novo poizkusno letalo »X-15 A-2« ima v primerjavi s prejšnjimi letali vrsto odlik:

● Mimo glavnega ima še dva rezervna tanka za gorivo: v enega gre 2724 kg tekočega amoniaka, v drugega pa 3400 kg tekočega kisika. V vseh treh rezervoarjih je prostora za 16.628 kg goriva. Pilot bo najprej uporabil gorivo iz rezervnih tankov, pri čemer bo 21.000 metrov visoko dosegel hitrost 2200 kilometrov na uro, nato pa bo tanka odvrget in poletel še više.

● Posebno pozornost so posvetili zunanji stenam tega 7790 kg (brez goriva) težkega letala, zakaj pri tolikšnih hitrostih se segrejejo do 650 stopinj C. Odložili so se za takšno obliko letala, da povzroča čim manj trenja, hkrati pa za

kovine, ki vzdrže visoko temperaturo. Letalo ima dve steni: zunanja je iz 16,5 mm debelega kremenčevega stekla, ki prenese do 1300 stopinj vročine, notranja pa iz 9,4 mm debelega aluminijevega silikata, ki je sicer proti vročini manj odporen (485 stopinj), zato pa je trši.

● Mimo drugih tehničnih naprav so na letalo — tik za pilotovim sedežem — pritrili tudi štiri kamere.

Sodijo, da bo poizkusno letalo »X-15 A-2« pri poletu na višini 30.000 metrov lahko letelo s hitrostjo 9600 kilometrov na uro ali približno 2700 metrov na sekundo.

Roka, ki brska po partizanskem leksikonu, se ustavi pri črki S. BOGDANA STRITARJEVA — operna pevka. Kraj srečanja: stanovanje v Tomšičevi 6. Starinska hiša. Skromna oprema. Bogdana v vlogi gospodinje, v pižami. Povablje me, naj sedem v fotelej. Na mizi igra go, ki jo igra njen sinko.

● KDAJ SI ŠLA V PARTIZANE?

— V partizane sem šla avgusta 1943. Na povabilo tovariša Zihlerla sem se zglasila v Glavnem štabu Slovenije. Tam sem bila kak mesec. Dali so nam napotke za mitinge. Stalili smo kulturniško skupino in naštudiral program s sestro Nado, Šturmom, Borom, Kajuhom in obema Tiranoma. Odhajali smo na mitinge po brigadah in vaseh. Ob kapitulaciji Italije smo priredili velik miting v Novem mestu. Pridružili so se nam Simoniti, Jerman, Kristančič, Presetnik, Potokar, Starčeva, Gale, Cestnik, Turk in drugi.

● KAKŠNO VZDUŠJE JE BILO PRVEGA DNE V PARTIZANIH?

— Sprejeli so me strogi, nezaupljivi obraz. Morala sem na zahtevo izročiti prepustnico, ki sem jo imela vsoito v obleki. Sele potem se je razpo-

Otroci borcev iz Skopja na letovanju v DR Nemčiji

Na povabilo Komiteja protifašističnih borcev DR Nemčije je odpotovala v Berlin skupina 20 otrok borcev NOB iz Skopja, katerih roditelji so pomrli kot žrtve strahotne potresne katastrofe glavnega mesta Makedonije. Kot gosti navedene organizacije borcev bodo ti otroci 45 dni na odhiti v »Pionirski republik Wilhelms Pieck« blizu Berlina.

Ko so odprli predor v Podlublju

O slovesnostih ob otvoritvi predora v Podlublju so zelo simpatično poročali tudi koroški časniki. Na uvodnih ali sicer zelo vidnih mestih pišejo o sprejemni nekdanjih francoskih internirancev, ki so se pripeljali z avtobusom skozi predor, o slovesnostih ob otvoritvi predora in o prireditvi Združenja borcev ob spomeniku. Daljša in krajša poročila o tem so priročili časniki »Wahrheit und Volkswille«, »Kärntner Landes-Zeitung«, »Die neue Zeit« in »Volkszeitung«. V teh poročilih pišejo med drugim tudi to, da se je eden od predstavnikov nekdanjih francoskih internirancev, ki so v letih 1943 do 1945 vrtali ta predor, zahvalil prebivalcem Tržiča za solidarnost in pomoč v najtežjih časih. V časniku »Volkswille« je objavljena tudi slika slovesnosti ob spomeniku in razglednica s poštnim žigom 30. VI. 1964 in z napisom s spominke plošče:

V času nacistične strahovlade so ta predor od 1943. do 1945. leta prebijali s suženjskim delom politični interniranci svobodoljubnih narodov Evrope.

Socialistična federativna republika Jugoslavija in republika Avstrija sta predor dogradili leta 1964.

Popravek

V 30. številki našega časopisa smo v rubriki »Znanje in spomin« objavili podpe k sliki, ki prikazuje 3. Gradnikovo brigado na pohodu skozi Trnovski gozd. V zvezi z našim odgovorom, da je bil naredni heroj Mirko Bračič komandant 3. brigade Ivana Gradnika, ko se je v začetku avgusta 1943 pomikal skozi Trnovski gozd, ugotavljamo: komandant 3. brigade Ivana Gradnika ob njenem prihodu s Primorskega na Notranjsko avgusta 1943 je bil Danilo Sorovič. Narodni heroj Mirko Bračič je bil medtem imenovan za komandanta XIV. divizije NOV in POJ Slovenije.

loženje spremenilo. S skladatajem Šturmom sva večerjala prvi dan na nekem brunu in zajemala iz menažke z žlica, na katerih je bil odtisnjen grofovski grb. Malce nenavadno občutje!

● SI BILA V KAKŠNI BITKI?

— Nemci so nas napadli pri Višnji gori. Umikali smo se in nenadoma je padel po tleh skladataelj Karel Pahor. Tekla sem pokonci po njivi, ker nisem vedela, da je treba pokiskati zaklon. Hotela sem stopiti k Pahorju, da bi mu pomagala. Rekel je: »Pazi nase, ne skrbi zame! Padel sem zato, da bi se zavaroval pred krogami.«

To je bilo moje prvo doživetje v borbi. Pozneje sem že vedela, kako se je treba zavarovati pred napadom. Novembra 1943 sem doživela bitko na Krimu. V jesenski ofenzivi smo reševali dvajset ranjenec. Nekaj časa smo bili v Levstikovi in Ljubljanski brigadi. 12. novembra je padel skladataelj Franci Šturm.

● KDAJ SI POSTALA ČLANICA PARTIZANSKEGA GLEDALIŠČA?

— Članica partizanskega gledališča sem postala januarja 1944 leta z odlokom IOOF, ki ga je podpisal Boris Kidrič.

● TVOJ NAJLJUBŠI DOGODEK V PARTIZANIH?

— Miting ranjencem v Žužemberku. Težkemu ranjencu sem zapela pesem »Veseli veter«. Poklical je bolničarja in ga prosil, naj ga malo vzdigne. Tiho je zaprosil s solznimi očmi: »Drugarice, zapjevaj još jednu!«

● TVOJI PEVSKI IN RECITACIJSKI NASTOPI V PARTIZANIH?

— Bila sem članica pevskorecitacijske skupine »Jasa«. V partizanskem gledališču sem nastopala tudi v manjših dramskih vlogah. Janez Kuhar je uglasbil na besedilo Mateja Bora »V gozdovih« miniaturno partizansko opero. Tercet sester Stritar (Nada, Zdenka,

Bogdana) je nastopal v tej operi kot zbor, solisti pa smo bili sestra Nada, Stane Cestnik in jaz. Finale »Jutri gremo v napad« je plesal plesalec Stefan Suhi. Nastopala sem tudi v radiu osvobodilne fronte.

● KAKŠEN SE TI ZDI POLOŽAJ PARTIZANOV V DANŠNJI DRUŽBI?

— Ko smo se vrnili iz partizanov, nismo mogli odgovarjati kvalitetni ravni tistih pevskih solistov, ki so lahko med vojno v miru študirali, ustvarjali in si očevali svoje zdravje. Bili smo utrujeni, bolni in potrebni študija za izpopolnitev tehnike. Treba je bilo nadoknaditi zamujeno in se obenem zdraviti. Še danes sem 60-odstotni invalid, delati pa moram, kakor da bi bila popolnoma zdrava. To se nam pozna.

Zadnje čase je opaziti, da družba posveča večjo skrb partizanskim borcem in to je treba pozdraviti.

● BI ŠLA SPET V PARTIZANE, KO BI SE POKAZALO, DA JE TO ZA SVOBODO DOMOVINE POTREBNO?

— Po svojem značaju in revolucionarnosti, ki jo čutim v sebi, bi verjetno pri odločitvi spet zmagal moj borbeni duh.

DUŠAN MEVLJA

S kljuke in klina

Zveza vzdigovalcev težkih tovorov, ki so jo nedavno ustanovili v Monacu, ima devet funkcionarjev in — enega samega člana. Ustanovili so jo zato, da so omogočili vzdigovalcu težkih tovorov F. Bagliju udeležbo na olimpiadi v Tokiu.

PREVZGOJA LEVA... Sedemletni lev Zamba, »zvezdnik« nekoga ameriškega filma, ki ga snemajo v Hollywoodu, je presegel dopustno težo 250 kg. Na zahtevo filmskega producenta so nesrečni levji pari predpisali — dieto, da bi shušali. Dostel je lev požrl po 15 kg mesa na dan, zdaj so mu zmanjšali obrok na — 5 kg. Namesto nadaljnjih 10 kg mesa na dan dobiva lev raznovrstno — solato. Tako bo Zamba prvi levji vegetarijanec.

»Sreča leži na cesti: zato jo številni ljudje pohodijo,« je dejal o sreči francoski književnik Andre Maurois.

Kaj malo razveseljivo znamenje... Komentator »Sunday Telegraph« je napisal v neki razpravi o švicarskem gospodarstvu tudi tole: »Švicarji, ti miroljubni ljudje, organizirajo letos svojo nacionalno razstavo. Poslednja takšna razstava je bila v Švici 1939. leta, tik pred izbruhom druge svetovne vojne, prejšnja pa 1914. leta, pred začetkom prve svetovne vojne...«

»Duhoviti« Goldwater Goldwater, izvoljeni kandidat Republikanske stranke za predsednika ZDA, je dejal o konferenci »na vrhu«: »Edina taka konferenca, ki bi lahko bila uspešna, bi bila tista, ki je sploh ne bi bilo...«

REALIZEM POSEBNE VRSTE. Arthur Schlesinger, eden najintimnejših sodelavcev pokojnega predsednika ZDA Kennedyja, je zdel profesor na harvardski univerzi, kjer je v nekem predavanju takole opisal francosko zunanjo politiko: »Francoska zunanja politika je zasnovana na svojem posebnem realizmu. Ta realizem stoji z nogami trdno na — oblakih.«

Nerodnost ali dvoumnost? Neka švedska knjiga o lepem vedenju vsebuje med drugim tudi tole pravilo o lepem vedenju: »Moški naj sede na stol šele tedaj, ko se je nanj usedla že dama...«

Kri ne zatajaj... Neki ameriški komik je takole komentiral uspeh Beatlesov v Veliki Britaniji: »Izredno prijetno mi je, da sem se — glede na izredno priljubljenost teh pevcev v njihovi deželi — pričel, da je naposled Velika Britanija dosegla našo domačo kulturno raven...«

»Uči se ob napakah drugih, ker ne utegneš napraviti vseh napak sam!« pravi neki indijski pregovor.

Občinska skupščina Tržič

z družbeno-političnimi organizacijami

iskreno čestita vsem delovnim ljudem in kolektivom ob občinskem prazniku!

